

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / sosionomi

Ulla Muona

VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ AVOIMISTA VARHAISKASVATUSPALVE-
LUISTA SIPPOLAN ALUEELLA

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / Sosionomi (AMK)

MUONA, ULLA

Vanhempien näkemyksiä avoimista varhaiskasvatuspalveluista Sippolan alueella

Opinnäytetyö

52 sivua + 1 liitesivu

Työn ohjaaja

Lehtori Miia Heikkinen

Toimeksiantaja

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom

Helmikuu 2013

Avainsanat

avoin varhaiskasvatus, laadullinen tutkimus, maaseutu, vanhemmuus, vertaistuki

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, mitä avoimet varhaiskasvatuspalvelut merkitsevät sippolalaisille vanhemmille. Toinen tavoite oli tutkia, millaisia toiveita vanhemmilla olisi avoimien varhaiskasvatuspalveluiden suhteen. Tutkimusaihe on ajankohtainen, koska kunnissa ja lainsäädännön tasolla suunnitellaan avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä.

Opinnäytetyön viitekehys koostuu avoimen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta, lapsen sosiaalisesta kehittymisestä ja palveluiden kehittämisestä maaseudulla. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin seurakunnan perhekerhon aikana ryhmähaastattelulla, johon osallistui seitsemän äitiä. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Keskeisin syy osallistua avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin oli vanhempien toive saada lapsille sosiaalisia suhteita. Vanhempien omien sosiaalisten suhteiden saaminen koettiin myös tärkeäksi. Vanhemmat kokivat tärkeäksi, että lapsille kehittyy arkiruutiineja avoimen varhaiskasvatuksen kautta. Ohjattu toiminta nähtiin merkittävänä ja sitä toivottiin alueelle lisää.

Kehittämistarpeena nähtiin laadukkaan leikkialueen saaminen alueelle. Vanhemmat esittivät toiveen lapsiparkkitoiminnasta. Kesäleikkipuistotoiminnan kehittämistä toivottiin myös. Tutkimus osoittaa, että avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on iso merkitys alueella asuvien lapsiperheiden sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemiselle. Maaseudun avoimia varhaiskasvatuspalveluita tulisi kehittää yhteistyössä. Yksi mahdollisuus on järjestää liikkuvia palveluita.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

MUONA, ULLA

Open Early Childhood Education from the Perspective of
Parents Living in Sippola

Bachelor's Thesis

52 pages + 1 page of appendix

Supervisor

Miia Heikkinen, Senior Lecturer

Commissioned by

The Centre of Expertise for Social Services in
South-Eastern Finland

February 2013

Keywords

open early childhood education, countryside, parenthood,
peer support, qualitative research

The aim of the study was to examine what open early childhood education means to the parents who live in Sippola. The second aim was to research what kind of wishes the parents have for open early childhood education. The topic of the study is current because in many municipalities and on legislation level there are plans how to develop open early childhood education.

The framework of the study consists of goals and actions of open early childhood education. It also consists of development of children's social behavior and developing the services in the countryside. The study used a qualitative research method. Material for the study was collected through a group interview in the family club of the parish. Seven mothers participated in the interview. The material was analyzed with content analysis.

The main reason to participate in early childhood education was the children's need to have social relationships. The parents also got social relations when they participated in open early childhood education. The parents thought that open early childhood education offers the everyday routines. They also wanted more structured activities to the area.

The need of having a qualified playground was important to parents. They wished to have temporary child care services and structured activities in the playground during the summer. The result of the study shows that open early childhood education in Sippola is meaningful for the families and the development of their social relations. Open early childhood education in the countryside should develop with cooperation, and one possibility could be organizing some kind of movable services.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	AVOIN VARHAISKASVATUS JA PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN	8
2.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja ohjaava lainsäädäntö	8
2.2	Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen	10
2.3	Avoimen varhaiskasvatuksen toteutus Kouvolassa	13
2.4	Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämishaasteita	15
3	LAPSEN JA PERHEEN SOSIAALINEN TUKEMINEN	18
3.1	Sosiaalisten taitojen kehittyminen ja sosiaalisten verkostojen merkitys	18
3.2	Vanhemmuus lapsen kasvun tukena	20
3.3	Vertaistoiminta vanhemmuutta tukemassa	21
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
4.1	Aiheen valinta ja tutkimuskysymykset	23
4.2	Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmä	25
4.3	Aineistonkeruu ja -analyysi	27
5	TUTKIMUSTULOKSET	30
5.1	Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden merkitys perheille	31
5.2	Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyvät kehittämistoiveet	34
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7	POHDINTA	39
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	

Liite 1. Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Lasten hoidon järjestäminen herättää keskustelua yhteiskunnassa ja myös yksittäisissä perheissä (ks. Jallinoja 2000; Repo 2009). Suomessa 62 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista oli kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa vuonna 2010. Mitä pienemmän lapsen hoidosta on kyse, sitä useammin lasta hoidetaan kotona. (Säkkinen & Kuoppala 2011, 1.)

Vanhemmat joutuvat valitsemaan joko työnteon ja päivähoitopalvelut tai lasten kotihoidon. Vanhemmat tekevät harvoin osa-aikatöitä, ja suomalainen työelämäkulttuuri osaltaan lisää valintapakkoa kotihoidon ja päivähoidon välillä. (Repo 2009, 94.) Stakesin Vaikuta vanhempi -kyselyssä vanhemmat kuitenkin toivoivat joustavaa varhaiskasvatusta, jossa olisi mahdollisuus oman perheen tilanteen mukaan rakentaa lapsen varhaiskasvatusta. He toivoivat voivansa yhdistää osa-aikahoitoa, avoimia varhaiskasvatuspalveluita, kerhotoimintaa ja kotihoitoa. (Kekkonen 2009, 168.)

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut täydentävät lasten päivähoitopalveluja, tukevat lasten sosiaalista kehitystä ja kotona olevien vanhempien jaksamista sekä laajemmin vanhemmuutta. Avoin varhaiskasvatustoiminta mahdollistaa lasten ja aikuisten kohtaamisen ja vertaistuen. (Peltonen 2007, 23; Vilen, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 189.) Määrittelen avoimen varhaiskasvatuksen tarkemmin luvussa 2.2.

Myös yhteiskunnalliset toimijat ovat nähneet tarpeita kehittää monipuolisia varhaiskasvatuspalveluita. Sosiaali- ja terveysministeriön varhaiskasvatuksen neuvottelukunta ja Matti Vanhasen toinen hallitus ovat vaatineet avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämistä (Alila & Portell 2008, 11; Peltonen 2007, 5). Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan yhtenä visiona on ollut se, että varhaiskasvatuksen palveluita kehitetään joustavammiksi ja monipuolisimmiksi erityisesti osa-aikahoidon ja avoimien varhaiskasvatuspalveluiden osalta. Pitkän tähtäimen tavoitteena on se, että monimuotoiset palvelut korvaavat kokopäivähoidon tarvetta. (Alila & Kronqvist 2007, 42, 67.)

Matti Vanhasen toisessa hallitusohjelmassa tuodaan esille avoimien päiväkotien ja kerhotoiminnan kehittämistarvetta. Myös päivähoitolainsäädännön uudistus oli esillä jo hallitusohjelmassa vuonna 2007. (Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 2007, 55.) Uuden varhaiskasvatuslain tavoitteena on taata vanhemmille valin-

nanmahdollisuuksia päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluiden suhteen oman perheen tilanteen mukaan. Lisäksi lain kehittämisellä tavoitellaan tasa-arvoista oikeutta kaikille varhaiskasvatukseen asuinpaikasta ja sosioekonomisesta taustasta riippumatta.

(Lapsen näkökulma tärkein uudistuvassa varhaiskasvatusta koskevassa laissa 2009.) Opetusministeri Jukka Gustafsson toteaa Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteessa, että varhaiskasvatuslain uudistuksen haasteena, niin lainsäädännön kuin kuntien varhaiskasvatuksen arjen tasolla, on varhaiskasvatuksen joustavuuden toteuttaminen (Opetusministeri Jukka Gustafsson: Uusi varhaiskasvatuslaki hyväksytään tällä hallituskaudella 2011).

Keskeistä opinnäytetyössäni on myös kuntarakenteen muutos ja palveluiden kehittäminen. 1990-luvun lama johti myös kuntarakenteen tarkasteluun ja vaatimukseen kuntarakenteen muutoksesta. Valtio kannusti kuntia yhdistymään yhdistymisavustuksien kautta, joihin tuli parannuksia 2000-luvun alussa, jolloin huomio kohdistui toimivien kuntarakenteiden kehittämiseen. (Leinamo 2010, 12–13.) Vuonna 2005 alkaneessa kunta- ja palvelurakennemuutokseen liittyvässä Paras-hankkeessa pyritään turvaamaan peruspalveluiden saatavuus, kun väestö ikääntyy ja keskittyy alueellisesti sekä työvoima vähentyy. Paras-hankkeen tavoitteena on luoda sellainen kuntarakenne, joka on elinvoimainen ja toimintakykyinen. Kuntarakennetta uudistetaan kuntaliitoksien tai kehittämällä yhteistoiminta-alueita. (Leinamo 2010, 13–14.)

Kolmas sektori on merkittävässä roolissa kunta- ja palvelurakenteen uudistuksessa. Etenkin maaseutualueilla kolmannen sektorin merkitys korostuu palveluiden järjestämisessä. (Pihlaja 2010, 11.) Keskeinen näkökulma opinnäytetyössäni on maaseudun palvelut. Maaseutualueiden avoimien varhaiskasvatuspalveluiden tutkiminen on tärkeää, koska palvelujen saatavuutta tutkittaessa on huomattu, että lapsiperheiden palveluiden saatavuudessa ja laadussa on eroa riippuen kunnasta tai alueesta. Joissakin isoissa kaupungeissa ongelmaksi on muodostunut kaupungin sisällä eri alueiden kasvavat erot sekä jakautuminen hyviin ja huonoihin alueisiin. (Bardy, Salmi & Heino 2001, 102.)

Tutkimukseni kohdistuu maaseudun vanhempien näkemyksiin avoimien varhaiskasvatuspalveluiden merkityksestä ja kehittämistarpeista. Tutkimuskohteena ovat Sippolan alueen vanhemmat, jotka käyttävät avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Vanhempien

näkemyksen ja merkitystenantojen pohjalta pohdin, miten alueen avoimia varhaiskasvatuspalveluita voitaisiin kehittää.

2 AVOIN VARHAISKASVATUS JA PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja ohjaava lainsäädäntö

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Kasvatuksellisen vuorovaikutuksen tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu ovat vanhemmilla, mutta yhteiskunnan eri toimijat tukevat vanhempia heidän kasvatustehävässään. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 9.) Varhaiskasvatus on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, jota yhteiskunta järjestää, valvoo ja tukee. Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa lapsen leikillä on tärkeä merkitys. Keskeisiä varhaiskasvatuksen toteutuspaikkoja ovat päiväkotitoiminta, esiopetus, perhepäivähoito, koululaisen aamu- ja iltapäivätoiminta ja erilaiset avoimet toimintamuodot. (Alila & Kronqvist 2007, 29; Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 11.)

Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Tämä näkemys pohjautuu kasvatustieteelliseen ja laajaan monitieteiseen tietoon sekä pedagogisten menetelmien hallintaan. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 11.) Varhaiskasvatus tukee lapsen kehitystä laajasti: fyysistä kehitystä ja terveyttä, tunne-elämän kehitystä ja mielikuvitusta, älyllistä kehitystä ja oppimista sekä tutustumista omaan kulttuuriin ja läheiseen ympäristöön (Alila & Kronqvist 2007, 29). Lapsen hyvinvointia tuetaan perustarpeista huolehtimalla, terveyttä ja toimintakykyä vaalimalla. Varhaiskasvatuksessa pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen tärkeä voimavara onkin ammattitaitoinen henkilöstö. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 11–15.)

Kasvattajien tehtävänä on tukea lapsen itsenäisyyden asteittaista kehittymistä, jotta lapsi olisi vähitellen valmis huolehtimaan itsestään ja tekemään itseään koskevia päätöksiä. Onnistumiskokemusten kautta lapsi alkaa luottaa omaan osaamiseensa. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 13). Toimiva varhaiskasvatus luo lapsen kehitykselle voimavaroja. Varhaiskasvatuspalvelut voivat osaltaan suojata lasta erilaisilta kasvuympäristöstä johtuvilta riskitekijöiltä. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuspalveluilla ehkäistäisiin tehokkaasti lasten syrjäytymistä. (Alila & Kronqvist 2007, 32; Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 24.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat niin perustuslaki kuin muu kansallinen lainsäädäntö sekä Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus, joka tuo lapsen näkökulmaa esille kaikissa lasta koskevissa toiminnoissa (Valtioneuvoston periaatepäättös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 15). Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus korostaa lapsen ihmisarvoa. Yleissopimukseen kuuluu neljä yleisperiaatetta: syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoinen kohtelu, lapsen edun huomioiminen, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 12.)

Suomen perustuslaissa (731/1999) säädettäviä varhaiskasvatukseen liittyviä oikeuksia ovat esimerkiksi yhdenvertaisuus, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaaminen sekä kielelliset ja kulttuuriset oikeudet. Perustuslain mukaan lapsella on oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin sekä turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Lisäksi lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Varhaiskasvatuksen keskeisenä periaatteena on myös lapsen oikeus turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, joka edistää monipuolista leikkiä ja toimintaa. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 12.)

Laki (36/1973) ja asetus (239/1973) lasten päivähoidosta luovat raamit lasten päivähoidolle, esiopetukselle ja varhaiskasvatukselle sekä säätelevät vähimmäisvaatimukset päivähoidon toiminnalle. Kunnan tehtävänä on järjestää lasten päivähoito tai valvoa sen toteutumista, jos joku muu taho sitä järjestää. Laki lasten päivähoidosta antaa kunnille erilaisia mahdollisuuksia järjestää päivähoito. (Laki lasten päivähoidosta 36/1973.)

Valtioneuvoston varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset määrittävät varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen linjauksen tavoitteena on kehittää varhaiskasvatusta ja laatua alle kouluikäisten perheiden palvelu- ja tukijärjestelmässä. (Valtioneuvoston periaatepäättös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen sisältöä ja laatua valtakunnallisesti sekä kuntien omien varhaiskasvatussuunnitelmien tekemistä. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma edistää varhaiskasvatuksen laadullista tasa-arvoa kuntien ja kunnan varhaiskasvatuspalveluyksiköiden välillä. (Valtioneuvoston periaatepäättös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 20.)

Kuntatasolla varhaiskasvatustoimintaa suunnitellaan osana kunnan lapsi- ja perhepoliittista ohjelmaa, jonka tulisi ottaa huomioon kunnan sisällä alueelliset erot. Kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen periaatteet, kehittämisen suuntaviivat ja kunnan varhaiskasvatuspalvelujärjestelmä ilmenevät kunnan lapsi- ja perhepoliittisesta ohjelmasta tai muista lapsiin ja perheisiin liittyvistä asiakirjoista. Tavoitteena on luoda kuntiin sellaista varhaiskasvatustoimintaa, joka luo mahdollisuuksia perheiden sosiaalisten verkostojen kehittymiselle. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 23–24; Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 9.)

Kunnalla on oma tai toisen kunnan kanssa yhdessä kehitetty varhaiskasvatussuunnitelma, joka pohjautuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu kunnan omiin linjauksiin ja painopistealueisiin, ja siihen kirjataan kunnan omat varhaiskasvatuksen sisällölliset tavoitteet. Lisäksi varhaiskasvatusyksiköillä on omat varhaiskasvatussuunnitelmansa, jonka sisältö konkreettisesti kuvaa varhaiskasvatusta ja tavoitteita arjen lähtökohdista käsin. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 9.)

2.2 Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen

Avoimen varhaiskasvatuksen sisältöjen ymmärtämiseksi on tärkeää valottaa myös sen taustaa. Avoimen varhaiskasvatuksen juuret ovat leikkitoiminnassa. Alkuvaiheessa, 1900-luvun alkupuolella leikkitoiminta oli lähinnä kesäleikkipuisto-, puistotäti- tai kerhotoimintaa, jota ylläpitivät kunnat ja järjestöt. (Alila & Portell 2008, 15–16; Hänninen & Valli 1986, 153–154.) Leikkikenttätoiminta kehittyi aluksi köyhien kaupunkilaislasten kesäajan virkistykseksi (Vilen ym. 2006, 188). Ensimmäiset ympärivuotiset leikkipuistot perustettiin 1950-luvun alussa Helsinkiin. Yksityisten ylläpitämät puistotätikentät yleistyivät 1940–50-luvuilla. (Hänninen & Valli 1986, 154.)

Vähitellen leikkitoiminta alkoi suuntautua leikki- ja päiväkerhoihin. Toisen maailmansodan jälkeen kehitettiin ja laajennettiin leikkitoimintaa uudessa tilanteessa, jossa tarvittiin lapsille entistä enemmän kodin ulkopuolista hoitoa. 1970-luvulla perustettiin leikkivälinelainaamoja ja avoimia päiväkoteja, jotka toimivat pääsääntöisesti päiväkotien tiloissa. Avoimien päiväkotien tehtäviin kuuluivat kasvatusneuvonnan antaminen vanhemmille ja lapsiperheiden eristäytymisen vähentäminen. (Alila & Portell 2008, 15–17.)

Leikkitoiminta kirjattiin myös 1970-luvun alussa lakiin lasten päivähoidosta, ja sen toteuttamiseen kunta sai siitä lähtien valtionavustusta. Päivähoitolaissa (36/1973) mainitaan, että lasten päivähoito voidaan järjestää myös leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana tätä varten varatussa paikassa. Päivähoitolain myötä leikkitoiminnasta tuli virallisesti osa päivähoitoa. Leikkitoiminta päivähoidon osana laajentui 1970–1980-luvuilla. Vielä 1980-luvun lopussa leikkitoiminta oli kasvava toimintamuoto päivähoidossa. 1990-luvun laman myötä kunnat kuitenkin lakkauttivat leikkitoimintaa merkittävästi. Uusi subjektiivinen päivähoito-oikeus merkitsi sitä, että kunnat alkoivat käyttää päivähoidon resursseja ensisijaisesti lakisääteisten päivähoitopalvelujen tuottamiseen. (Alila & Portell 2008, 17–18.)

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat jälleen lisääntyneet 2000-luvun aikana, kun perheiden lastenhoidon tarpeet ovat muuttuneet ja moninaistuneet. Leikkitoimintakäsitteen tilalle on tullut avoimen varhaiskasvatuksen käsite. (Alila & Portell 2008, 12, 18.) Mitä avoin varhaiskasvatus sitten on 2000-luvulla? Kirjoitan seuraavaksi avoimen varhaiskasvatuksen määrittelystä ja toimintamalleista.

Alila ja Portell (2008) määrittelivät selvityksessään avoimen varhaiskasvatuksen sisältöä, tavoitteita ja toimintamuotoja. Avoimen varhaiskasvatuksen määrittelyä vaikeuttaa se, että palvelun tuottajia ja avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuotoja on paljon. Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden määrittelemisen vaihtelee myös paikallakunnittain. Toisaalta määrittelyä vaikeuttaa myös varhaiskasvatuspalveluiden ja perhetyön päällekkäisyydet. (Alila & Portell 2008, 12.)

Alilan ja Portellin (2008, 70) määritelmän mukaan avoin varhaiskasvatus on yksi varhaiskasvatuksen toimintamuo-doista. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat lapsille ohjattua ja valvottua, säännöllistä, suunnitelmallista, tavoitteellista ja monimuotoista varhaiskasvatustoimintaa. Avoin varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuuksia, tukea ja kohtaamispaikkoja. Palveluiden kohteena ovat lapsiperheet, muut lapsia hoitavat aikuiset, kuten perhepäivähoitajat ja heidän lapsiryhmänsä sekä pienet koululaiset. (Alila & Portell 2008, 14, 70.)

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut voivat olla maksuttomia tai niistä voidaan periä kohtuullinen maksu, joka ei muodostu toimintaan osallistumisen esteeksi. Kunnan harkittavaksi jää, miten ja kuinka laajasti se järjestää avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Avointa varhaiskasvatustoimintaa järjestävät myös seurakunnat, yhdistykset ja yksi-

tyiset palveluntuottajat. (Alila & Portell 2008, 12, 70; Peltonen 2007, 5.) Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että avoimen varhaiskasvatuksen sisällöt eri kunnissa vaihtelevat valtavasti.

Lainsäädännöllisesti kunnan järjestämää tai hankkimaa avointa varhaiskasvatusta ohjaa laki lasten päivähoidosta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat avoimen varhaiskasvatuksen sisältöä. Muiden palveluntuottajien järjestämässä avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa on mahdollista soveltaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. (Alila & Portell 2008, 70.)

Alila ja Portell (2008) määrittelevät selvityksessään myös avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuotoja, joita ovat avoin varhaiskasvatustoiminta, varhaiskasvatuskerhot, puistotoiminta ja muu avoin varhaiskasvatustoiminta. Avoin varhaiskasvatuksen toiminta on avointa päiväkotitoimintaa sekä seurakuntien avointa päivä- ja perhekerhotoimintaa, joka tukee vanhemmuutta ja mahdollistaa aikuiskontaktit. (Alila & Portell 2008, 71)

Varhaiskasvatuskerhoon lapset osallistuvat ilman vanhempia, ja varhaiskasvatuskerhon tarkoituksena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista. Usein varhaiskasvatuskerhojen toiminta on suunnattu tietylle ikäryhmälle, kuten esimerkiksi seurakunnan maksullinen kerhotoiminta monesti on. (Alila & Portell 2008, 71.)

Varhaiskasvatuksen puistotoiminta koostuu leikkikenttä-, leikki- ja asukaspuisto- sekä puistotätitoiminnasta, joka on usein yksityisten palveluntuottajien maksullista toimintaa. Puistotoiminta perustuu ohjattuun ulkona tai sisällä toteuttavaan varhaiskasvatus-toimintaan, joka kohdistuu kaikenikäisille lapsille. Lapsi osallistuu toimintaan joko yksin tai yhdessä aikuisen kanssa. (Alila & Portell 2008, 71.)

Leikki- ja toimintavälinelainaamon toiminta on muuta avointa varhaiskasvatusta. Leirit, kahvilatoiminta ja erilaiset tapahtumat muodostavat järjestöjen avoimen varhaiskasvatustoiminnan. (Alila & Portell 2008, 14, 72.) Alilan ja Portellin (2007, 72) määritelmässä perhekahvilatoiminta rajautuu osaksi muuta avointa lapsille ja perheille suunnattua palvelua, vaikka ennen selvityksen tekemistä he määrittävät perhekahvilatoiminnan osaksi avointa varhaiskasvatustoimintaa. Tässä opinnäytetyössä katson perhekahvilatoiminnan osaksi avoimia varhaiskasvatuspalveluita.

2.3 Avoimen varhaiskasvatuksen toteutus Kouvolassa

Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2010–2012 on tavoitteena lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Lisäksi tavoitteena ovat osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistuminen, turvallisten kasvuolojen turvaaminen sekä palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden parantaminen. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010, 3.)

Kouvolan kaupunki järjestää avoimia varhaiskasvatuspalveluita perhepuistojen muodossa. Kaikki kolme perhepuistoa sijaitsevat kaupunkialueilla: Kuovin perhepuisto Lehtomäen kaupunginosassa, Puutarhurinkadun perhepuisto Sarkolan kaupunginosassa ja Rekolan perhepuisto Kuusankoskella. Perhepuistot ovat avoimia ja maksuttomia perheiden kohtaamispaikkoja, jotka ovat auki viitenä päivänä viikossa. Toiminta koostuu erilaisista ryhmistä ja teematahtumista. Osa toiminnasta on kohdistettu lapsille, jolloin työntekijät ohjaavat toimintaa, ja osa toiminnasta on suunnattu perheille. Syyskaudella 2012 sekä Kuovin että Puutarhurinkadun perhepuistossa on yhtenä aamupäivänä viikossa järjestetty lapsiparkki tilapäiseksi hoitoavuksi. Vanhemmuuden tukemiseksi on järjestetty vauvatapaamisia ensisynnyttäjille. (Mistä kaveri? -esite; Perhepuistot 2012.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistysten perhekahvilatoiminta on merkittävä osa Kouvolan avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Kouvolan alueella on yhdeksän Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistyksen perhekahvilaa. Lisäksi Jaalan Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistys järjestää liikuntakerhotoimintaa. (Mistä kaveri? -esite.) Korian paikallisyhdistyksellä on myös musiikkileikkikouluja (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Korian yhdistys 2012). Kouvolan paikallisyhdistyksessä kokoontuu vertaisryhmiä, esimerkiksi monikko-, erityis- ja adoptiolasten vanhemmille (Vertaisryhmätoiminta 2012). Myllykosken paikallisyhdistys järjestää kesäisin leikkipuistotoimintaa (Toiminta 2012).

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on kansalaisjärjestö, jonka tehtävänä on edistää lasten ja nuorten osallisuutta, kasvua ja kehitystä sekä lapsiperheiden hyvinvointia vertaistuen ja erilaisten osallistumismahdollisuuksien kautta. Järjestön toiminnan ydinalueina ovat myös lapsuuden kunnioittaminen ja suojeleminen sekä vanhemmuuden tukeminen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011, 8; Tietoa MLL:sta 2012.) Perhekahvilatoiminta on keskeinen osa Mannerheimin Lastensuojeluliiton van-

hemmuuden tukemisen periaatetta. Perhekahvilatoiminnan taustalla ovat ajatukset vanhempien keskinäisestä vertaisuudesta ja paikallisuudesta. Perhekahvilat syntyvät aina paikalliseen tarpeeseen, ja paikalliset yhdistykset ylläpitävät niitä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011, 30; Satuli-Kukkonen 2011, 3–4.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton kerhotoiminta tukee lapsen osallisuutta sekä lasten ja aikuisten yhteistä toimintaa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton vapaaehtoisvoimin toimivat perhekahvilat ovat kaikille avoimia kohtaamispaikkoja, joissa vanhemmat tapaavat toisiaan ja lapset saavat seurata toisistaan. Vanhemmilla on mahdollisuus keskustella toisten samanlaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa. Yleensä perhekahvilat ovat auki muutaman tunnin ajan aamupäivisin kerran viikossa. Joillakin paikallisyhdistyksillä on myös iltaperhekerhoja. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011, 30; Perhekahvilat 2012.)

Perhekahviloissa yksi keskeisimmistä toimintamuodoista on vapaa keskustelu. Satunnaisesti toimintaan kuuluvat myös tuote-esittelyt, asiantuntijavierailut, teemakeskustelut ja ohjattu toiminta. Perhekahvilatoiminnassa korostuu lapsilähtöisyys, joka näkyy siinä, että lapsille on järjestetty tilaa vapaalle leikille ja eri-ikäisille lapsille sopivia leluja. (Satuli-Kukkonen 2011, 17–18.)

Myös Kouvolan seurakuntien lapsi- ja perhetyö on tärkeä osa avoimia varhaiskasvatustalpalveluita. Kouvolan seurakuntayhtymän jokaisessa seurakunnassa Anjalankoskella, Elimäellä, Kuusankoskella, Kouvolassa ja Valkealassa sekä Jaalan kappeliseurakunnassa on päivä- ja perhekerhotoimintaa sekä pyhäkouluja. Lisäksi seurakunnat järjestävät lapsiperheille erilaisia tapahtumia. (Mistä kaveri? -esite.)

Evangelis-luterilaisen kirkon varhaiskasvatustyö on alle kouluikäisten lasten, heidän vanhempiensa ja läheistensä kanssa tehtävää kasvatustyötä. Kirkon varhaiskasvatustyön taustalla on kristillinen usko ja siihen liittyvät arvot. Kirkon varhaiskasvatustyö perustuu pitkälti pyhäkoulu- ja kerhotyöhön. (Alopaeus-Karhunen & Wennermark 2004, 13; Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä 2008, 9.)

Seurakuntien perhekerhot, jotka voivat olla nimeltään myös avoimia kerhoja, avoimia päiväkerhoja tai vanhempi-lapsikerhoja, ovat lasten ja perheiden matalan kynnyksen kohtauspaikkoja. Avoimen kerhon ja vanhempi-lapsikerhon toimintaperiaatteet eroavat siinä, että avoimessa kerhossa aikuiset ja lapset toimivat yhdessä, kun taas van-

hempilapsikerhossa toimintaa on suunnattu myös vanhemmille ja lapsille erikseen. Perhekerhot sisältävät yhteisen hiljentymisen hetken ja keskustelua samanlaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa. Perhekerhoihin ja avoimiin kerhoihin ei tarvitse ilmoittautua, joten kerhojen kävijäperheet saattavat vaihtua viikoittain. (Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä 2008, 15; Lindfors 1990, 14–15.)

Aikuisten ja lasten kokoontumisissa on tärkeää toisiin aikuisiin ja lapsiin tutustuminen, virkistytminen. Yhteisissä tapaamisissa voidaan pohtia omaa jaksamista, vanhemmuutta, kasvatusasioita, parisuhdetta ja saada tukea mieltä askarruttaviin asioihin. Koko perhe saa yhteisiä kokemuksia ja mahdollisuuden hiljentyä hetkeksi. (Alopaesus-Karhunen & Wennermark 2004, 22.) Seurakuntien päiväkerhot ovat ensisijaisesti suunnattu 3–6-vuotiaille lapsille. Päiväkerhot kokoontuvat kahdesta neljään kertaa viikossa. Toiminta rakentuu leikin, muun toiminnan ja hiljentymisen ympärille. (Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä 2008, 15.)

Sippolan alueella Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvila kokoontuu parittomien viikkojen perjantaisin Liikkalan vapaapalokunnan talolla. Anjalankosken seurakunnan järjestämä perhekerho kokoontuu parillisten viikkojen perjantaisin Sippolan seurakuntatalolla. Lisäksi Sippolan seurakuntatalolla järjestetään 3-vuotiaille suunnattu päiväkerho sekä kaksi 4–5-vuotiaille suunnattua päiväkerhoa viikossa. (Perhekahvila: MLL Sippolan yhdistys 2012; Päiväkerhot 2012; Toimintaa perheille 2012.)

2.4 Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämishaasteita

Sosiaali- ja terveysministeriön luotsaamassa Kaste-hankkeessa pyritään vähentämään eriarvoisuutta sekä lasten ja nuorten syrjäytymistä. Lasten ja nuorten palveluiden kehittämisessä tavoitellaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin eli järjestökentän ja seurakuntien toimivaa yhteistyötä. Hankkeen toimenpide-ehdotuksena on se, että kehitetään lasten, nuorten ja perheiden palveluita kokonaisuuksiksi. Lisäksi kehitetään toimintamalleja, jotka tukevat vanhemmuutta ja perheitä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma 2012, 22.)

Hyvinvointipalveluiden suhteen on maaseudulla monta kehittämismahdollisuutta. Esimerkiksi kylätalojen, -koulujen tai monitoimikeskusten toiminnan kehittäminen mahdollistaa yhdistystoiminnan elinvoimaisuuden sekä tarjoaa kokoontumispaikkoja ja harrastusmahdollisuuksia. (Kainlauri & Melkko 2005, 119.) Yhteisöllinen toiminta,

kuten naapuriapu ja muu kylillä tapahtuva yhteistoiminta sekä yhdistystoiminta lisäävät sosiaalista vuorovaikutusta maaseudulla. Yhteisöllinen toiminta ei kuitenkaan voi korvata peruspalveluita. Käytännössä maaseudulla monet palvelut perustuvat vapaaehtoistoiminnalle, josta hyvä esimerkki on vapaapalokunnan toiminta. (Hämeenaho 2012, 101–105.) Vastuu ihmisten hyvinvoinnista ja palveluiden järjestämisestä on osittain siirtynyt yhdistyksille ja järjestöille (Lehtola 2002, 39).

Tämä näkyy myös Kouvolan palvelujärjestelmässä. Kun Kouvolan kaupunki perustettiin kuntaliitoksen myötä 1.1.2009 yhdistämällä kuusi kuntaa, se toi Kouvolan alueelle sekä kaupunki- että maaseutualueita. Uusi Kouvolan kaupunki muodostui Elimäen, Jaalan ja Valkealan kunnista sekä Anjalankosken, Kuusankosken ja Kouvolan kunnista. Nykyistä Kouvola luonnehditaan suureksi maaseutukaupungiksi, joka on muodostunut useista taajama-alueista ja laajoista maaseutualueista. (Kouvolan maaseutuohjelma 2012, 1.)

Kouvolan maaseutumaisen luonteen vuoksi kaupungin organisaatiossa on maaseutuyksikkö, jonka vastuualueena on maaseudun asioiden kehittämistyö. Se vastaa myös maaseudun palvelutarpeen selvittämisestä ja huolehtii maaseudun asukkaiden osallistumismahdollisuuksista. Yksikön tehtäviin kuuluu myös pitää yllä maaseudun toimijoiden yhteistyöverkostoja. (Kouvolan maaseutuohjelma 2012, 1, 6.)

Kouvolan maaseutuohjelma vuosille 2012–2015 on laadittu maaseutuyksikön toimesta. Maaseutulautakunta toimii maaseutuohjelman epävirallisena ohjausryhmänä. Lisäksi Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Kymenlaakson kylät ry sekä toimintaryhminä toimivat Sepra ry ja Pohjois-Kymen Kasvu ry tekivät yhdessä maaseutuyksikön kanssa kyläkierroksia vuosina 2010–2011. Näiden kierrosten tavoitteena oli se, että kylien asukkaat saavat tuoda näkemyksiään esiin ja tehdä aloitteita maaseutuohjelmaan. Myös kyläsuunnitelmia on hyödynnetty ohjelmaa valmisteltaessa. (Kouvolan maaseutuohjelma 2012, 1, 5.) Maaseudun asukkaiden osallistamiseksi perustettiin vuonna 2009 kylien neuvottelukunta, johon valittiin edustaja jokaisesta alueen kylästä. Kylien neuvottelukunnassa on lähes 60 jäsentä, joten sen työskentelyn helpottamiseksi työtä on jaettu työvaliokunnalle. (Kouvolan maaseutuohjelma 2012, 5.)

Sepra ry toimii entisen Anjalankosken alueella, ja Pohjois-Kymen kasvu ry vastaa muun Kouvolan alueesta. Nämä toimintaryhmät työskentelevät yhdessä kylien asukkaiden, yhdistysten ja yrittäjien kanssa. Ne myös välittävät rahoitusta yhdistys- ja

pienyrittöstoimintaan. (Kouvolan maaseutuohjelma 2012, 5.) Lisäksi kaupunki avustaa kylätoimintaa toiminta-avustuksella, joka on 450 euroa vuodessa. Kylissä toimivat yhdistykset ovat järjestäneet kehittämishankkeita, joita on avustettu toimintaryhmien kautta. Kaupunki myöntänyt myös lainaa hankkeiden toteuttamiseksi ja pienempiin hankkeisiin myöntänyt avustuksia. Eri säätiöiltä voi myös hakea avustusta kylien toiminnan kehittämiseen. (Kouvolan maaseutuohjelma 2012, 13.)

Kymenlaakson kylät ry on suunnitellut Maakunnallisen kylien kehittämisohjelman vuosille 2011–2013. Kehittämisohjelman mukaan kylien palveluiden turvaaminen tapahtuu yhdistyksien palvelutuotannon tukemisella, kylätalojen käyttömahdollisuuksia monipuolistamalla, osuuskuntatoimintaa edistämällä ja tiedottamalla kylien tarjoamista palveluista. (Maakunnallinen kylien kehittämissuunnitelma 2011, 11.) Palveluiden kehittämisen keinoiksi todetaan kehittämisohjelmassa muun muassa kylien kannustaminen yhteistyöhön kiertävien palveluiden toteuttamiseksi sekä kylätalojen käytön tehostaminen kouluttamalla toimijoita ja tuomalla esiin kylätalojen käyttömahdollisuuksia. (Maakunnallinen kylien kehittämissuunnitelma 2011, 8).

Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2010–2012 on arvioitu lasten ja nuorten palveluiden toimivuutta. Avoimen varhaiskasvatuksen osalta siinä on todettu, että kaupunkiin tarvitaan enemmän ja monipuolisempaa tarjontaa. Lapsiperheille on tarjolla runsaasti seurakunnan ja järjestöjen toimintaa, mutta niiden toiminnassa on myös omat haasteensa. Järjestötoiminnan kehittämistä haastaa pitkäjännittävyyden puute ja toisaalta myös ratkaisemattomat vastuukysymykset. Seurakuntien varhaiskasvatusta leimaavat alueelliset erot kaupungin sisällä. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010, 18, 20.)

Hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattu toimenpiteeksi se, että avoimen varhaiskasvatuksen palveluita kehitetään yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Kehittämistyön tavoitteena on luoda vaihtoehtoja lasten varhaiskasvatukseen ja perheen vertaistuen saamiseen. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010, 25.) Lisäksi avoimia varhaiskasvatuspalveluita kehitetään avoimen varhaiskasvatuksen moniammatillisessa ohjausryhmässä, joka koordinoi, suunnittelee ja kehittää tätä toimintaa Kouvolassa. Yhteistyötä tehdään seurakuntien ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistysten lisäksi neuvoloiden ja lastensuojelun avopalveluiden kanssa. (Aloite perhepuistojen kehittämisestä Kouvolan kaupungissa 2011.)

Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämiseksi on esitetty lasten kerhotoiminnan järjestämistä päiväkodeissa. Se voitaisiin toteuttaa osapäivähoitona 3–4 tuntia päivässä. (Aloite perhepuistojen kehittämisestä Kouvolan kaupungissa 2011.) Kouvolaan kaupungin sivistysjohtaja Ismo Korhosen mukaan lasten kotihoitoa tukeva kerhotoiminta alkaa vuosina 2014–2015. Kaupungin budjettiesityksessä esitetään, että kotihoidon taloudellinen tuki lopetetaan vuonna 2013. Kaupunki tarjoaa kerhotoiminnalla vaihtoehtoisia tapoja järjestää lasten päivähoito. (Kouvolan Sanomat 2012a.) Kouvolaan varhaiskasvatuksen koordinaattorin mukaan kerhojen toiminnan toteuttamiseksi ei ole vielä tehty tarkkoja suunnitelmia. Selvillä ei ole vielä, miten kaupungin järjestämä kerhotoiminta jakautuu eri alueille ja päiväkoteihin. (Nikkanen 2012.)

3 LAPSEN JA PERHEEN SOSIAALINEN TUKEMINEN

3.1 Sosiaalisten taitojen kehittyminen ja sosiaalisten verkostojen merkitys

Lapsen elämän ensimmäiset sosiaaliset suhteet rakentuvat perheessä (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 90). Perheen toimivat ja rikkaat sosiaaliset vuorovaikutussuhteet edistävät lapsen sosiaalista käyttäytymistä. Samaten tunteiden säätelyn ohjaaminen kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja. (Leinonen 2004, 180.) Vähitellen lapsi tulee osaksi muitakin ryhmiä. Pienetkin lapset kaipaavat vuorovaikutusta toisten kanssa. Leikki- ja esikouluikäisen (3–6-vuotiaat lapset) ystävyys-suhteet rakentuvat leikin puitteissa. Ystävyys-suhteiden rakentuminen vaatii tilanteita, joissa lapset pääsevät toimimaan ja leikkimään yhdessä. Tässä iässä kaverisuhteet ovat usein lyhytkestoisia. Kuitenkin pidempikestoiset ystävyys-suhteet ovat mahdollisia jo varhaisvuosista alkaen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 90–91; Laine 2005, 155.)

Lapsuusiän kaverisuhteet ovat tärkeitä siinä mielessä, että niissä opitaan suuri osa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavista taidoista. Pieni lapsi oppii monenlaisia taitoja ryhmässä. Leikin kautta lapsi harjoittelee sosiaalisia taitoja. Tällaisia taitoja ovat odottaminen, toisen huomioon ottaminen, muiden kuunteleminen, jakamisen ja valinnan tekemisen taidot, tunteiden ilmaiseminen sekä erilaisten roolien omaksuminen. Ryhmässä toimiminen kehittää myös lapsen koulukypsyyttä. (Jarasto & Sinervo 1997, 164; Poikkeus 1998, 122.) Sosiaalisten suhteiden ja tilanteiden rakentaminen vaativat lapsilta paljon ponnisteluja ja taitoja. Lapset esimerkiksi rakentavat sosiaalisia asemia leikeissään ja ryhmissä toimiessaan. Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet vaativat mu-

kautumista ja kekseliäisyyttä. Lapsen pääseminen mukaan leikkiin ja kaveriporukkaan ovat olennaisempia asioita kuin leikin sisältö. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 96.)

Sekä aikuisilla että lapsilla on tarve läheiseen ystävyyteen. Ihmiset kaipaavat yleensä kahdenkeskisiä emotionaalisia suhteita, mutta myös laajemmin sosiaalisia suhteita. Usein ihmissuhteissa korostuvat yhteenkuuluvuuden ja emotionaalisen siteen tunteet. Ihminen kaipaa myös hyvien kavereiden ja ystävien muodostamaa sosiaalista verkostoa, jossa jaetaan asioita, koetaan ryhmään kuulumisen tunteita, saadaan virikkeitä ja vietetään aikaa yhdessä. (Laine 2005, 144.)

Ihminen kaipaa myös osallisuuden kokemuksia. Osallisuus on yhteisöllistä ja vastavuoroista toimintaa, ei pelkästään yksilön tai ryhmän tunnetila. (Karlsson 2005, 8.) Lasten osallisuus pohjautuu ajatukseen, että lapsi elää osana yhteisöään. Mukana elämällä lapsi oppii asioita elämästä: ketä me olemme, mihin me kuulumme ja miten elämme. (Bardy 2002, 51.) Lasten osallistuminen mahdollistuu parhaiten omissa elämämpiireissään, kuten päiväkodeissa, kouluissa, harrastuksissa ja vapaa-ajan toiminnoissa (Satka 2005, 26).

Lapsen sosiaalisen pääoman kehittymisen kannalta tärkeitä ovat myös luottamukselliset ja hyvät suhteet isovanhempiin. Isovanhemmat luovat lapsille ja perheille jatkuvuutta. Sosiaalista verkostoa rikastuttavat myös toimivat naapurisuhteet. Lähiyhteisön sosiaalista pääomaa rakentaa epävirallinen sosiaalinen kontrolli, jossa aikuiset seuraavat lasten ja nuorten tekemistä. Nykyään naapuruston sosiaalista verkostoa heikentävät kasvava muuttoliike, välinpitämättömyys ja naapurisuhteinen jääminen pelkälle hyvän päivän tuttu -tasolle. (Pulkkinen 2002, 162–164.)

Sosiaalisen verkoston muodostumiseen vaikuttavat lähiympäristön ihmissuhteet ja kontaktit naapureihin. Asuinalueen ympäristö vaikuttaa siihen, missä ja kuinka paljon ihmiset kohtaavat toisiaan. Alueen tietoisella suunnittelulla voidaan lisätä ihmisten välistä kanssakäymistä ja edistää sosiaalisten suhteiden syntymistä. Sosiaalista kanssakäymistä tukevat kohtaamis- ja toimintapaikat, kuten leikkialueet, puistot ja harrastuspaikat. (Strandell 2003, 35.)

Sosiaalisen verkoston laajuus ja perheen saama sosiaalinen tuki vaikuttavat positiivisesti vanhemmuuteen. Perheen ulkopuolinen emotionaalinen ja käytännön tuki suojaavat vanhempia muun muassa stressin negatiivisilta vaikutuksilta. (Leinonen 2004,

183.) Sosiaalinen tuki on vanhempia merkittävästi voimaannuttava tekijä (Hoghugh 2004, 13). Sosiaalinen tuki voi olla emotionaalista tuen lisäksi kasvatuksen tukemista ja muuta tiedollista auttamista. Perheen tukeminen toteutuu käytännössä vaikuttamalla perheen vanhempien ajatuksiin, käyttäytymistapoihin ja asenteisiin. Toinen tapa tukea perheitä on lasten kehittymiseen vaikuttaminen vuorovaikutuksen avulla. (Cochran & Niego 1995, 398–399.)

3.2 Vanhemmuus lapsen kasvun tukena

Vanhemmuuden tehtävä voidaan määritellä tavoitteelliseksi toiminnaksi, jolla tuetaan lasten kehitystä ja elämän edellytyksiä. Vanhempien ja lasten suhteessa on kyse elämänpituisesta vuorovaikutuksesta. (Hoghugh 2004, 5–6.) Vanhemmuudessa on kyse vähintään kahden sukupolven, lapsen ja aikuisen suhteesta. Vanhemmuus rakentuu osana sukupolvien ketjua, jossa ajatukset ja toimintatavat siirtyvät tiedostaen tai tiedostamatta sukupolvelta toiselle. (Kekkonen 2004, 25–26.) Kasvatuskulttuurin siirtymistä sukupolvelta toiselle edistää toimivat vuorovaikutussuhteet ja perheenjäsenten väliset kiintymyssuhteet. Heikot siteet perheenjäsenten ja sukulaisten kesken vaikuttavat siihen, että kasvatuksen malleihin otetaan vaikutteita perheyhteisön ulkopuolelta. (Kemppainen 2001, 20.)

Lapsi tarvitsee hyvään kasvuun perheen ja lähiyhteisön tukea ja läsnäoloa. Läheiset ja pitkäaikaiset ihmissuhteet edistävät lapsen kehitystä ja ennaltaehkäisevät ongelmia. (Sulku 2001, 25.) Nykyvanhemmuutta kuitenkin haastaa se, että isovanhemmat asuvat usein kaukana, jolloin monella perheellä ei ole sukuyhteisön tukea lähellä, vaikka kehittyvä tietotekniikka helpottaakin yhteydenpitoa. Entisajan kolmen sukupolven yhteiselo antoi perhe-elämän mallin ja hiljaista tietoa nuoremmalle sukupolvelle. Nykyään monella nuorella vanhemmalla ei ole ennen omaa vanhemmuuttaan kokemusta pienten lasten hoitamisesta. Vanhemmuuden mallit saattavat puuttua, jolloin vanhemmuus saatetaan kokea haastavaksi. (Kemppainen 2001, 15; Sihvola 2006, 106–107.)

Vanhemmuus on arjen pyörittämisen lisäksi tunnesuhde lapseen. Suhde lapseen kehittyy arjessa ja yhteisen tekemisen myötä. Vanhemmuus on yksi aikuisuuden vaativimmista kehitystehtävistä. Se luo erilaisia tunteita: neuvottomuutta, avuttomuutta, pelkoa, huolta ja syyllisyyttä. Äidiksi ja isäksi kasvaminen ei tapahdu ensisijaisesti kirjattiedon varassa, vaan kokemalla ja tekemällä. (Bardy 2002, 39.) Vanhemmuuteen kuu-

luu ajoittainen epävarmuus omista kasvatuskäsitteistä ja kyvystä olla vanhempi. Välillä on pysähdyttävä miettimään omia kasvatustapoja ja itseään kasvattajan roolissa. Arjessa jaetaan asioita yhdessä lasten ja vanhempien kesken. Vanhemmuus vaatii sitä, että aikuinen pohtii asioita lapsen näkökulmasta. Siihen apuna on oman lapsuuden muisteleminen ja miettiminen, mitä lapsena oleminen merkitsee. (Vilen ym. 2006, 102.)

Vanhemmuudessa on kysymys välittämisestä ja tunteiden jakamisesta, jolloin lapsikin oppii empatiakykyä ja tunteiden ilmaisemisen taitoja (Vilen ym. 2006, 103). Vanhemmuus vaatii sitoutumista lapsiin ja merkitsee pysyvyyttä, jotka ovat lapsen identiteetin rakentumisen kannalta tärkeitä asioita. Vanhemmuuden sitovuus voi välillä tuntua taakalta, jolloin arjen rutiineihin ja lapsen hoivaan voi väsyä. (Martsola 2006, 45–46.) Vanhemmuutta haastavat myös kasvatuksen erilaiset näkemykset, jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään. Myös muuttuva maailma ja lapsia uhkaavat uudet virtaukset tekevät vanhemmuudesta entistä monimutkaisempaa. (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 58.) Työ- ja perhe-elämän yhdistäminen toimivalla tavalla on yksi keskeinen vanhemmuutta haastava tekijä. Työelämä vie aikaa ja energiaa vanhemmuuden tehtäviltä, jolloin lasten tarpeiden huomioiminen voi jäädä vähemmälle. (Hoghugh 2004, 14–15.)

Vanhemmuuden tehtävät muuttuvat lasten kasvaessa ja perhetilanteiden muuttuessa. Lapsi tarvitsee erilaista vanhemmuutta erilaisissa kehitysvaiheissa. Esimerkiksi vauvaperheen arki on hyvin erilaista kuin arki leikki-ikäisen kanssa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 16.) Vauvaikäisen lapsen vanhempien tehtävänä on olla läsnä ja luoda vastavuoroisuutta vauvan tarpeille, jotta vauvaiän tärkeät kehitystehtävät, fyysinen itsesäätely ja vuorovaikutussuhteiden edistäminen, toteutuvat (Leinonen 2004, 178). Leikki-ikäisten lasten vanhemmat tukevat lapsen omantunnon ja tunne-elämän kehittymistä ja auttavat lasta kielen avulla sanottamaan erilaisia tunteita. Leikki-ikäisten perheessä keskustellaan siitä, millaiset rajat asetetaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 134.)

3.3 Vertaistoiminta vanhemmuutta tukemassa

Vertaisuus perustuu omakohtaiseen kokemukseen tai tietoon jostakin tietystä elämäntilanteesta (Laatikainen 2010, 16). Vertaistoiminnassa mahdollistuvat kokemusten yhteinen jakaminen ja toisalta kokemusten pohjalta uuden tiedon jäsentäminen. Vertais-

toiminta voidaan ymmärtää laajasti: ei pelkästään yhteisen kriisin tai ongelman kautta, vaan myös jonkin muun yhdistävän tekijän kautta. Voidaan puhua vastavuoroisesta tuesta. Vertaissuhteessa on mahdollista eläytyä kokemuksen kertojan tilanteeseen. (Hyväri 2005, 214–215, 225.) Vertaistoiminnan voima on tasavertaisessa yhteisössä, jossa voidaan jakaa kokemuksia, ajatuksia ja vinkkejä. Vertaistoiminnan merkitys korostuu elämän nivelkohdissa, kuten esimerkiksi vanhemmuuteen kasvamisessa. Vertaistoiminnassa jokainen on oman elämänsä asiantuntija. (Kuuskoski 2003, 30–31, 34.)

Vertaistoiminnassa mahdollistuu identiteetin vahvistuminen. Vertaistoiminnan keskeinen merkitys on myös yhteisöllisyydessä. (Laatikainen 2010, 26.) Yksilöllistyminen ja yhteiskuntakehitys ovat haastaneet yhteisöllisyyttä viime vuosikymmenten ajan, joten ajankohtaiseksi on tullut lähiyhteisöjen vahvistaminen (Kuuskoski 2003, 33). Lähiyhteisöjä voi syntyä vanhemmuutta tukevien toimintojen ja yhdistysten kautta. Tästä näkökulmasta tärkeäksi nousee kansalaisten osallistumismahdollisuuksien tukeminen. Kokemusten jakaminen vaatii mahdollisuutta tavata samanlaisessa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Tarvitaan myös osallistumisen paikkoja. Kansalaisten hyvinvoinnin tukemiseksi monet järjestöt ovatkin kehittäneet vertaistukitoimintaa. (Kuuskoski 2003, 32–33.)

Sari Vanhanen-Silvendoin (1996) on tutkinut äitien vertaistukiryhmiä. Hänen mukaansa (1996, 230) useimmat äidit kertoivat, että heitä kiinnostaa äitiryhmissä toisten, samassa elämäntilanteessa olevien naisten tapaaminen. Äitiryhmä oli monelle ainut paikka, jossa voi hengähtää hetkeksi ja juoda kahvinsa rauhassa. Äitiryhmät toimivat vertaistuen antajina. Joillekin äideille tärkeää oli saada keskustella mieltä askarruttavista asioista hyvän päivän tutun kanssa, joka saattaa olla samanlaisessa tilanteessa. Osalle taas äitiryhmiin osallistuminen oli tärkeää nimenomaan kehittyvien ystävyys-suhteiden takia. Äitikahvilan yhtenä tehtävänä oli saada kotona olevat äidit liikkeelle ihmisten pariin. (Vanhanen-Silvendoin 1996, 231, 236.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilakyselyn mukaan tärkeimmät syyt käydä perhekahviloissa oli saada lapsille seuraa (80,7 %), vanhemman/aikuisen oma tarve kohdata samassa elämäntilanteessa olevia (73,8 %) ja saada seuraa itselleen (69,8 %). Myös mielekkään tekemisen saaminen oli tärkeää joka viidennelle vastaajalle. (Satuli-Kukkonen 2011, 13.) Perhekahvilassa käyminen vaikuttaa kävijöiden arkeen eniten

siinä, että lapset saavat seuraa. Lisäksi toinen merkittävä vaikutus on se, että vanhempien/aikuisten sosiaalinen verkosto laajenee perhekahvilan ansiosta. Sosiaalisen verkoston laajeneminen näkyy myös siinä, että perhekahvilan kautta kävijät tuntevat oman alueensa muita lapsiperheitä. Perhekahvilakyselyn vastaajien mukaan heidän lastensa ryhmässä olemisen taidot ovat kehittyneet perhekahvilassa käymisen ansiosta. (Satuli-Kukkonen 2011, 22.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Aiheen valinta ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tilaaja on Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom, joka on vuodesta 2001 lähtien kehittänyt Kaakkois-Suomen kuntien sosiaalialan yhteistyörakenteita sosiaalipalveluiden kehittämisen näkökulmasta (Socom 2011a, 1). Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa kehitettiin avoimen varhaiskasvatuksen verkostotoimintaa Kehikko-hankkeessa, joka keskittyi lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämiseen. Hanke kokosi yhteen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden verkoston (AVK-verkosto), johon kuuluu kuntien varhaiskasvatuksen vastaavia työntekijöitä, seurakunnan lapsityönohjaajia ja järjestöissä aktiivisesti toimivia henkilöitä. Verkoston toimijoiden keskuudesta nousi tarve kartoittaa avoimen varhaiskasvatuksen palvelutarvetta ja toimintoja. Erityisesti kiinnostuksen kohteena oli reuna-alueiden palveluiden kartoittaminen ja yhteistyömahdollisuuksien luominen. (Socom 2010, 3, 9.) Tähän tarpeeseen opinnäytetyöni vastaa.

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa toteutettu Tarkka-hanke pohjautuu jo toteutuneisiin Kehikko- ja Maahyve-hankkeisiin. Tarkka-hankkeessa tehtiin esiselvitys avoimen varhaiskasvatuksen tilasta ja tarpeista Kaakkois-Suomen maaseutualueilla. Hankkeen tavoitteena oli laatia ehdotus, miten maaseudun avoimen varhaiskasvatuksen palveluja voitaisiin tulevaisuudessa toteuttaa. Hanke liittyy Kaakkois-Suomen maaseutuohjelman toimintalinjaan 3, jossa on tavoitteena monipuolistaa maaseutualueiden elämänlaatua ja maaseudun elinkeinoelämää. Tämän toimintalinjan tavoitteena on lisätä maaseudun vetovoimaisuutta asuin- ja vapaa-ajan ympäristönä. Toinen valtakunnallinen tavoite on mahdollistaa kylien säilyminen vireinä ja toimivina. (Socom 2011b, 3–6.)

Maahyve-hankkeessa huomattiin, että Kaakkois-Suomen maaseutu ja kylät ovat väestörakenteeltaan hyvin moninaisia. Joissakin kylissä valtaosaväestöstä on vanhuksia, toisissa kylissä on sen sijaan paljon lapsiperheitä. Tämän vuoksi lapsiperheiden palveluiden kehittäminen on tärkeää maaseutualueilla, joilla asuu paljon lapsiperheitä. Maaseudulla asuvilla perheillä tulisi olla mahdollisuuksia valita erilaisista varhaiskasvatuksen palveluvaihtoehdoista. Myös maaseudun kyliin on luotava avoimia kohtaamispaikkoja perheille, joiden lapset eivät ole päivähoidossa. (Socom 2011b, 4.)

Tarkka-hankkeessa nousi esiin kysymys, miksi avoimia varhaiskasvatuspalveluita tarvitaan (Socom 2012). Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen hankkeiden kautta on syntynyt tarve kuulla lapsiperheiden ääntä avoimien varhaiskasvatuspalveluiden suunnittelussa. Tarkoitukseni on selvittää, mikä merkitys avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on perheille, jotka käyttävät näitä palveluita. Olen valinnut Tarkka-hankkeen pilottikylistä Sippolan alueen.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa on avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyen tehty muutamia opinnäytetöitä. Elisa Salosen (2011) opinnäytetyössä tutkittiin sitä, onko Kouvolan alueella lapsiperheillä tarvetta ja kiinnostusta avoimien varhaiskasvatuspalveluiden käyttöön. Näiden toiveiden pohjalta Salonen selvitti, miten näitä palveluita voitaisiin kehittää. Minna Halmeen (2009) opinnäytetyössä selvitettiin, millaiseksi avoin varhaiskasvatus on muotoutunut Kouvolaan kuntien yhdistyessä. Halmeen opinnäytetyö keskittyi lähinnä avoimien varhaiskasvatuspalveluiden toteuttamisen kartoittamiseen ja kehittämiseen.

Tutkimustyöni kohdistuu vanhempien toiveiden ja toisaalta avoimien varhaiskasvatuspalveluiden merkittävyyden tutkimiseen. Halmeen opinnäytetyön vastaajia olivat yhdistyvien kuntien päivähoidosta vastaavat johtajat. Salosen opinnäytetyössä vastaajina olivat lapsiperheiden vanhemmat, mutta hänen tutkimuksensa kohdistui kaupunkialueille. Oma opinnäytetyöni vastaa Halmeen (2009) jatkotutkimusehdotukseen tutkia tietyn alueen vanhempien toiveita avoimien varhaiskasvatuspalveluiden suhteen.

Aluksi tarkoitukseni oli kerätä aineistoa kyselylomakkeella perheiltä, jotka käyttävät Sippolan alueen avoimia varhaiskasvatuspalveluita sekä perheiltä, jotka eivät käytä näitä palveluita. Ajatukseni oli kartoittaa avoimien varhaiskasvatuspalvelujen saatavuutta ja syitä, miksi näitä palveluita käytetään tai ei käytetä. Sellaisten perheiden ta-

voittaminen, jotka eivät käytä avoimia varhaiskasvatuspalveluita, olisi haastavaa. Valitsemallani alueella on melko vähän lapsiperheitä, joten kyselytutkimuksen luotettavuus olisi saattanut kärsiä vastaajien määrän jäädessä vähäiseksi. Tästä oli jo viitteitä Tarkka-hankkeen puitteissa tehdyissä selvityksissä Kaakkois-Suomen alueelta. Päivi Kasken (2012) selvityksessä Kaakkois-Suomen maaseudun avoimen varhaiskasvatuksen nykytilasta ja tarpeista vastaajia oli 40, vaikka kyselylomaketta jaettiin perheille seitsemän lastenneuvolan kautta.

Lisäksi halusin päästä syvemmälle avoimien varhaiskasvatuspalveluiden merkitykseen erityisesti maaseutualueella. Minua alkoi kiinnostaa, mitä avoimet varhaiskasvatuspalvelut merkitsevät perheille, joiden sosiaalisia verkostoja voivat haastaa maaseudun autioituminen. Päädyin lopulta siihen, että kerään aineiston ryhmähaastattelun avulla.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millainen merkitys avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on perheille?
2. Millaisia toiveita perheillä on avoimien varhaiskasvatuspalveluiden suhteen?

Olen rajannut tutkimuskysymykseni koskemaan perheiden mielipiteitä, enkä ainoastaan haastatteluun osallistuneiden äitien mielipiteitä, koska haastattelussa tuli esiin vanhempien yhteisiä näkemyksiä ja toisaalta myös lasten näkökulmaa tutkittavaan aiheeseen joidenkin teemojen osalta.

4.2 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmä

Käytän opinnäytetyössäni laadullista tutkimuksen lähestymistapaa. Laadullisen tutkimusmenetelmän tehtävänä on kuvata sekä ymmärtää tutkimuskohdetta ja tutkittavaa ilmiötä. Tällaisissa tutkimuksissa ihmiset ovat usein tiedon lähteinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 155, 170; Tuomi & Sarajärvi 2002, 87.)

Laadullista tutkimusta käytetään tutkittaessa ihmisten tunteita, ajatuksia, käsityksiä ja tulkintoja. Laadullisen tutkimuksen tekemistä puoltaa se ajatus, ettei kaikkea voi tutkia matemaattisen kaavan avulla. (Puusa & Juuti 2011, 31, 52.) Laadullisessa tutkimusprosessissa tutkija alkaa vähitellen ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tutkija itse on eräänlainen tutkimusväline, joka analysoi ja tulkitsee

keräämäänsä tietoa. Laadullista tutkimusta voi muutenkin luonnehtia jatkuvaksi tutkimusprosessiksi, jossa tutkimusasetelma ja aineiston keräämisen menetelmät jäsentyvät vähitellen. (Kiviniemi 2001, 75–77.)

Laadullisessa tutkimuksessa on kysymys tulkinnasta, jonka tutkija tekee oman kokemuksensa ja kasvavan tietoisuutensa kautta. Aineiston tulkinta ja analysointi tapahtuu tutkimusprosessin aikana. (Kiviniemi 2001, 79.) Laadullinen tutkimus vaatii vuoropuhelua tutkijan ja aineiston välillä. Olennaista siinä on aineiston tuottamiseen osallistuvien henkilöiden näkökulmat, joita tutkija tulkitsee ja analysoi. (Puusa & Juuti 2011, 47.) Lopullinen tutkimusraportti on luotettavuuden mittari (Kiviniemi 2001, 81).

Käytän opinnäytetyössäni aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelua. Haastattelua käytetään monenlaisissa tutkimuksissa, ja sitä voisi luonnehtia laadullisen tutkimuksen perusmenetelmäksi. Haastattelu on ennalta suunniteltu ja haastattelijan ohjaama tilanne, jossa haastattelija tuntee oman roolinsa ja mahdollisesti motivoi haastateltavaa tiedon kertomisessa. (Metsämuuronen 2006, 233–235.) Ryhmähaastattelussa on tärkeää, että haastattelija kertoo ryhmälle, mihin tarkoitukseen aineistoa käytetään – tutkimukseen vai kehittämistyöhön. Haastattelun tavoitteen määrittely helpottaa haastateltavien vastaamista. Pohdiskelevissa keskusteluissa ryhmän olisi oltava melko pieni, neljästä kahdeksaan henkilöä. (Moilanen 1995, 57–58.)

Pienessä ryhmässä vuorovaikutus on aktiivista ja kaikki ehtivät kertoa oman näkemyksensä aihepiiristä. Myös teknisesti pienen ryhmän haastatteleminen on helpompaa kuin ison. (Koskinen & Jokinen 2001, 307.) Pienen ryhmän etuna on lisäksi se, että haastattelijan on helpompi hallita haastattelutilannetta, huomioda osallistujia ja hahmottaa tiedonsaantia ryhmätilanteessa. Haastattelijan on kuitenkin pysyteltävä taustalla, etteivät hänen odotuksensa, kokemuksensa ja tarpeensa vaikuttaisi haastateltaviin. (Turunen, Paukkunen, Tossavainen & Taskinen 1996, 196.)

Haastattelussa aineistonkeruumenetelmänä on se etu, että voidaan tavoittaa ne henkilöt, joilla on kokemusta tutkittavasta asiasta (Puusa 2011, 76). Haastatteluryhmän vuorovaikutuksen kannalta tärkeää on, että ryhmä olisi homogeeninen, jolloin keskustelu syntyisi luontevasti, vaikka kaikki osallistujat eivät tuntisikaan toisiaan (Valtonen 2011, 91). Omassa tutkimuksessani haastateltavat asuvat samalla alueella ja ovat kaikki äitejä, jotka käyttävät avoimia varhaiskasvatuspalveluja.

Ryhmähaastattelussa keskustellaan ryhmässä tietystä aihepiiristä. Ryhmähaastattelussa syntyy usein monipuolinen aineisto ryhmän jäsenet kommentoidessa toistensa näkökulmia. Yksilöhaastattelussa joku näkökulma voi jäädä sanomatta. Ryhmätilanteessa asioita käsitellään usein monella eri tasolla sekä tavalla, mikä on ihmisille luonnollista. (Puusa 2011, 84–85.) Ryhmähaastattelu säästää tutkijan aikaa, kun samanaikaisesti saadaan tietoa usealta henkilöltä. Ryhmähaastattelun haasteena on mahdollisten vahvojen persoonien näkökulmien korostuminen aineistossa. Haastattelijalta vaaditaan taitoa huomioida kaikki osallistujat. Ryhmän vaikutus voi parantaa tai heikentää tiedon saantia. (Kananen 2008, 75.)

Ryhmähaastattelu on vaativa aineistonkeruumenetelmä, koska siinä vaaditaan huomattava määrä ryhmänhallintataitoja. Haastattelijan on luotava haastattelutilanteeseen sellainen ilmapiiri, että kaikki uskaltavat kertoa oman, rehellisen näkemyksensä. Se vaatii haastattelutekniikan hallintaa, haastateltavien kunnioittamista ja taitoa saada keskustelu takaisin tutkimuksen kannalta keskeiseen aihepiiriin, jos keskustelu harhautuu pois aiheesta. (Koskinen & Jokinen 2001, 302.)

4.3 Aineistonkeruu ja -analyysi

Kävin tutustumassa seurakunnan perhekerhon toimintaan syyskuun 2012 alussa. Ajattelin, että kerron tuolloin opinnäytetyöstäni ja tarpeestani saada haastateltavia. Tuolloin paikalla oli kaksi lastenohjaajaa ja kaksi äitiä lapsineen, joten haastattelusta tiedottaminen jäi seurakunnan lastenohjaajien tehtäväksi. Lisäksi perhekerhon toimintaan tutustuminen jäi vähäiseksi, koska heillä oli ulkoilupäivä, jolloin lastenohjaajat olivat suunnitelleet erilaista ohjelmaa, kuin heillä yleensä on. Sain kuitenkin sovittua haastattelun perjantaille 5.10.2012. Samalla varmistui, että voin tehdä haastattelun siten, että lastenohjaajat ovat lasten kanssa haastattelun ajan.

Seuraavalla viikolla kävin tutustumassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilan toimintaan. Paikalla oli viisi vanhempaa ja viisi lasta. Pääsin tutustumaan perheisiin, jotka käyvät perhekahvilassa. Keskustelimme lähinnä Sippolan alueen palveluista, koulujen lakkautuksista ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistyksen merkityksestä alueen lapsiperheiden palveluissa.

Alun perin olin ajatellut, että teen kaksi ryhmähaastattelua. Toisen olisin tehnyt seurakunnan perhekerhossa ja perhekahvilassa. Perhekahvilassa käymisen yhteydessä kuu-

lin, että kaikki perhekahvilassa kävijät käyvät myös seurakunnan perhekerhossa. Perhekahvilassa ei olisi ollut mahdollista tehdä ryhmähaastattelua rauhallisessa tilassa, koska siellä ei olisi ollut lapsille ohjaajaa haastattelun aikana. Tämä päätös oli perusteltu myös siksi, etten olisi saanut lisää vastaajia, vaikka olisinkin sopinut haastattelun myös perhekahvilaan.

Olin haastattelun suhteen epävarma, koska en ollut sopinut vastaajien kanssa etukäteen haastattelusta. Epävarmuuttani lisäsi myös se, etten tiennyt tarpeeksi hyvin, millainen toimintarakenne perhekerhossa on. Olin suunnitellut tilanteen niin, että kerron aluksi opinnäytetyöstäni ja haastattelun halukkaita vastaajia ryhmänä kerhotilojen ulkopuolella.

Perhekerhon toiminta alkoi lastenohjaajan ohjaamalla hartaushetkellä, joka kesti noin viisitoista minuuttia. Tämän jälkeen siirryimme vanhempien kanssa kahvipöytään ja lastenohjaaja otti lapset mukanaan viereiseen tilaan. Kerroin, että haluan haastatella sippolalaisia vanhempia ja heidän toiveitaan avoimien varhaiskasvatuspalveluiden suhteen. Toin esille myös, että olen kiinnostunut kuulemaan syitä, joiden vuoksi he osallistuvat avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Sen jälkeen kysyin, haluavatko he osallistua haastatteluun.

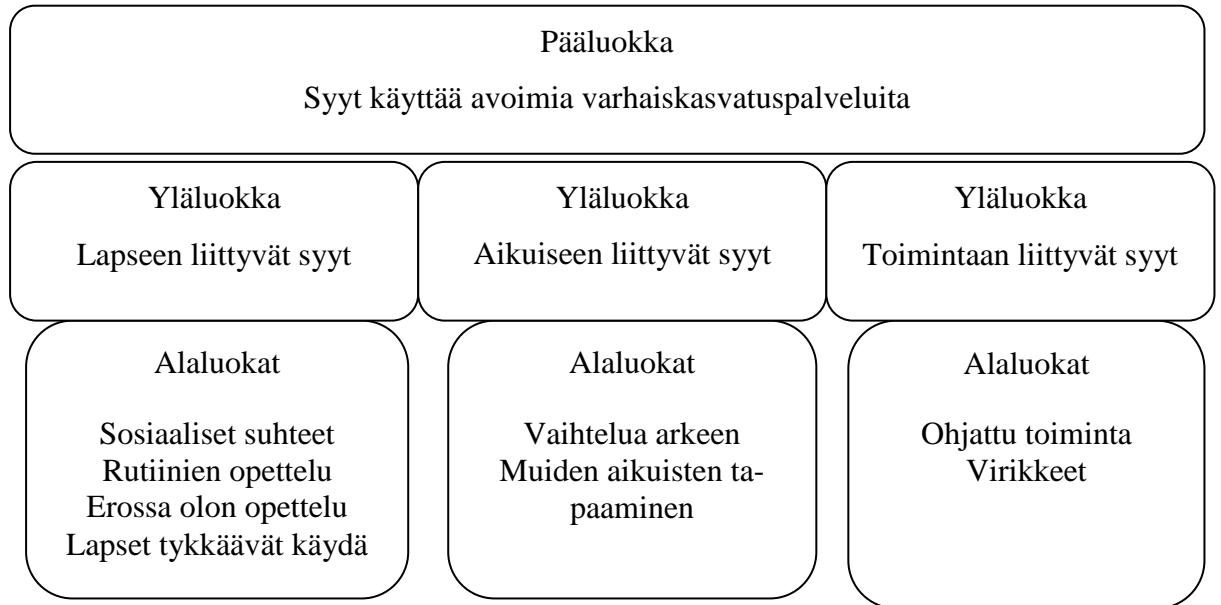
Kaksi vastaajaa alkoi kertoa, miksi he osallistuvat toimintaan. Tämän jälkeen kysyin, voinko nauhoittaa heidän puhettaan. Kukaan ei kieltäytynyt osallistumasta eikä siitä, että nauhoitin keskustelun. Kirjoitin samalla muistiinpanoja, koska en ollut ehtinyt kokeilla nauhurini toimivuutta. Näin jälkeensä ajatellen olisi kannattanut keskittyä vain haastatteluun eikä tehdä muistiinpanoja, koska se olisi helpottanut haastattelun ohjaamista. Olisin voinut myös tehdä joihinkin teemoihin liittyen jatkokysymyksiä, jotka nousivat esiin muistiinpanojen tekemisen takia vasta litteroidessani haastattelua.

Haastattelusta muodostui melko vapaamuotoinen kahvipöytäkeskustelu. Lasten läsnäolosta johtuen kaikki vastaajat eivät olleet koko aikaa haastattelutilanteessa. Sain kuitenkin kaikilta seitsemältä vastaajalta kysyttyä molemmat haastattelukysymykseni. Vuorovaikutusta haastattelutilanteessa helpotti, että olin tavannut seitsemästä vastaajasta viisi jo ennen haastattelua. Vastaajat keskustelivat myös keskenään aiheesta, eivät pelkästään minun aloitteestani ja minulle. Haastattelun kesto oli 50 minuuttia.

Käytin aineiston analysoimiseen aineistolähtöistä sisällönanalyysi -menetelmää. Sisällönanalyysia voidaan käyttää monenlaisen kirjallisen ja haastatteluaineiston analysointiin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Ennen aineiston analysointia litteroin haastattelun, jonka jälkeen luin aineiston kahteen kertaan. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 15 sivua Times New Roman -fontilla pistekoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Tämän jälkeen mietin, mikä aineistossa on oleellista oman tutkimukseni kannalta. Tältä pohjalta hahmotelin vastaajien alkuperäisilmauksista pelkistettyjä ilmauksia. Tätä vaihetta kutsutaan aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–111.)

Sen jälkeen tarkastelin sitä, millaisia teemoja aineistosta nousee. Tätä vaihetta kutsutaan ryhmittelyvaiheeksi. Pidin mielessä erityisesti tutkimuskysymykseni, joiden kautta hahmotelin pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia. Tässä vaiheessa mietin, millaisia samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia pelkistetyissä ilmauksissa on. Alaluokat yhdistin laajempiin yläluokkiin, joille kehitin kuvaavat käsitteet. Nämä yläluokat yhdistin pääluokiksi tutkimuskysymysteni pohjalta. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 112–115.)

Kuvassa 1 olen havainnollistanut analyysiä. Analyysin taustalla on siis aineistosta tekemäni pelkistetyt ilmaukset. Esimerkiksi sosiaaliset suhteet -alaluokka koostui seuraavista pelkistetyistä ilmauksista: lapsille seuraa, kun kaverit asuvat kauempana, lapset saavat lapsikontakteja, käydään lasten kavereiden takia, lapsi saa sosiaalisia suhteita, lapsi kaipailee seuraa myös aamupäivällä ja lapsi saa perheen ulkopuolisia sosiaalisia suhteita.

Kuva 1. Esimerkki aineiston analysoinnista

Analyysin tuottamat luokat toimivat apuna tulosten kirjoitusvaiheessa. Seuraavaksi esittelen aineistosta nousevia tutkimustuloksia.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulosluvun aluksi kerron taustatietoa vastaajista, jonka jälkeen käsittelen varsinaisia tuloksia. Aineiston vastaajien tunnistamattomuuden suojaamiseksi en esitä tarkkoja tietoja jokaisesta vastaajasta. Pyrin antamaan vastaajista sellaiset tiedot, joiden kautta voi hahmottaa vastaajien elämäntilannetta ja toisaalta myös asuinalueen tilannetta.

Ryhmähaastatteluun osallistui seitsemän äitiä eli kaikki, jotka olivat paikalla perhekerhossa. Neljällä vastaajalla on kolme lasta, joista suuri osa on jo esikoulu- tai kouluikäisiä. Kahdella vastaajalla on kaksi lasta, joista yksi on jo esikoulussa. Yhdellä vastaajalla on vain yksi lapsi. Tilanne on se, että monessa perheessä lapset ovat jo kouluikäisiä, mikä näkyy alueen avoimien varhaiskasvatuspalveluiden käytön vähenemisessä. Syksyllä 2012 kävijämäärät ovat pienentyneet kevätkaudesta nimenomaan siitä syystä, että osa lapsista on siirtynyt esikouluun. Vastaajien perheissä on myös noin vuoden ikäisiä lapsia, mikä toisaalta tuo jatkuvuutta alueen varhaiskasvatuspalveluiden käytölle.

Vastaajista neljä kertoi osallistuvansa kaikkiin alueen avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin eli seurakunnan päivä- ja perhekerhoihin ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilaan. Kaksi vastaajaperhettä käy perhekerhossa ja -kahvilassa. Yksi vastaa- ja käy vain perhekerhossa lastensa kanssa. Perheiden lapsista moni on vielä sen ikäinen, ettei pääse seurakunnan päiväkerhoon, joka on tarkoitettu yli kolmevuotiaille lapsille.

Monessa perheessä etäisyys kodin ja avoimien varhaiskasvatuspalveluiden välillä on useita kilometrejä. Etäisyydet vaihtelivat alle kilometristä kahteenkymmeneen kilometriin. Kahdesta viiteen kilometriin oli yleisimmät etäisyydet. Alueen lapsiperheiden elämää haastaa se, että kodin lähellä ei välttämättä asu ketään toista lapsiperhettä. Tämä tuli esille haastattelussa useaan kertaan. Pitkät välimatkat, palveluiden ja kohtaamispaikkojen vähäisyys aiheuttavat haasteita sosiaalisten verkostojen ylläpitämiselle. Pitkät välimatkat merkitsevät sitä, että tavatakseen muita ihmisiä on tapaamisesta soveltava erikseen.

5.1 Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden merkitys perheille

Lapsen kannalta tärkeimmäksi syyksi osallistua kerhoihin ja perhekahvilaan nousi sosiaalisten suhteiden luominen lapselle. Kaikki vastaajat mainitsivat tämän syyksi käyttää avoimen varhaiskasvatuksen palveluita. Alueen lapsiperheiden sosiaalisten kontaktien haasteet näkyivät vahvasti haastattelussa. Alueen tilannetta kuvastaa hyvin erään vastaajan kommentti:

”Kaikilla on kumminkin välimatkaa, ettei muuten tutustu, jos ei vielä lasta jonne missä on muita lapsia. -- Kun missä täällä tapaa lapsia? Jos ei sovi, että voidaaks tulla tai sitten tullaan tänne kerhoihin. Siinä on melkein ne vaihtoehdot.”

Lasten kavereiden saaminen vaatii vanhemmilta aktiivisuutta, kun luonnollisia kohtaamispaikkoja on vähän. Esille tuotiin sitä, että tulemalla kerhoihin ja perhekahvilaan lapset saavat seuraa, koska kavereita ei asu lähellä.

Kaksi vastaajaa kertoi osallistuvansa järjestettyyn toimintaan siksi, että perheen lapset oppisivat tulemaan toimeen myös muiden lasten kanssa, eivätkä leikkisi aina vain keskenään. Tämäkin osaltaan kertoo siitä, että sosiaalisten verkostojen merkitys ko-

roastuu maaseudulla. Eräs vastaaja kertoi, että heidän perheellensä on tärkeää, että heidän lapsensa tutustuvat jo varhaisessa vaiheessa tuleviin luokkakavereihin. Osallistumalla seurakunnan kerhoihin ja tulemalla perhekahvilaan tämä mahdollistuu.

Kerhoihin osallistuminen mahdollistaa myös sen, että lapsi voi opetella erossa oloa äidistään sekä opetella muiden aikuisten ja lasten kanssa olemista. Seurakunnan kerhot koettiin tutuksi ja turvalliseksi vaihtoehdoksi lapsen opetella näitä asioita. Kolme vastaajaa toi tätä näkökulmaa esille. Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistuminen säännöllisesti edesauttaa myös rutiinien opettelua. Eräs vastaaja kuvasi rutiinien opetteluun hyvin:

”Silloin kun meidän isommat kävi päiväkerhossa, kun ne ei vielä ollut hoidossa, ni oli sillai, että johonkin pitää lähteä tiettyyn aikaan, että ne oppii siihen.”

Lasten näkökulmat osallistumiseen vaihtelivat. Eräs vastaaja toi esiin ajatuksen siitä, että heidän lapsensa pitävät perhekerhossa käymisestä. Sen sijaan muutama vastaaja kertoi, että lapset eivät välttämättä haluaisi lähteä kerhoihin tai perhekahvilaan. Syyksi mainittiin se, että lapselle ei ole samanikäistä seuraa. Eräs lapsi sanoo äidilleen, että hän lähtee mukaan, jos siellä on hänelle kavereita.

Perhekerhoon ja -kahvilaan osallistuminen mahdollistaa myös aikuiselle sosiaalisia kontakteja. Perhekerhossa ja -kahvilassa tapaa muita aikuisia ja vanhempia. Neljä vastaajaa korosti tämän merkitystä. Yksi vastaajista kertoi pääsevänsä ihmisten ilmoille. Eräs vastaajista mainitsi, että hän osallistuu mielellään toimintaan, koska he asuvat taajaman ulkopuolella. Hän mainitsi myös avoimien varhaiskasvatuspalveluiden olevan henkireikä maatalousyrittäjälle.

Muutama vastaaja korosti ohjatun toiminnan merkitystä. Eräs äiti mainitsi:

”Tietysti täällä aina pääsi askartelemaan ja kaikkee, sitten ei tarvinnut kotona tehdä kaikkea sellaista”.

Lapsi saa tekemistä ja virikkeitä, kun perhe osallistuu järjestettyyn toimintaan, mutta myös vanhempi saa viikkoonsa vaihtelua ja virkistystä. Kolme vastaajaa toi tätä näkö-

kulmaa esille. Muutama vastaaja kertoi kokevansa sen tärkeäksi, että on järjestettyä toimintaa säännöllisesti, johon tulee lähdettyä. Eräs vastaaja kiteytti tämän hyvin:

”Ja sitten on helppoo, kun on tällainen tietty aika ja päivä. Ni siis, me ollaan tosi huonoja kyläilijöitä. Tää kun on ni sen tietää, että silloin se on ja silloin on mentävä, jos aikoo.”

Tämä näkökulma tuo esiin sitä, että on tärkeää, että alueella on osallistumisen paikkoja. Järjestetty toiminta mahdollistaa sen, ettei vanhempien tarvitse aina itse järjestää lapsilleen tapaamisia kavereiden kanssa.

Vertaistuen merkitys näkyi lähinnä siinä, että vastaajat kertoivat, että on helpottavaa kuulla, millaisia haasteita muilla lapsiperheillä on. Perhekerhossa ja -kahvilassa vertaistuen saaminen ja antaminen on mahdollista. Nämä kommentit kuvastavat vertaistuen merkitystä:

”Onhan se vertaistuki sillai tärkeää, että kuulee muilta vanhemmilta, miten muutkin valvoo ja hoitaa kipeitä mahoja.”

”Onhan se hyvä muistutus, että muillakin on tämmöistä.”

Vertaistuki ei tullut vastauksissa esille, ennen kuin kysyin sen merkityksestä. Eräs vanhempi totesi, että onhan vertaistuki tärkeää, muttei enää niin paljon kuin ensimmäisen lapsen kohdalla. Vastaajien isompien lapsien vaikutus näkyy myös siinä, että kouluasioista puhuminen koetaan tärkeäksi. Vanhemmat jakoivat kokemuksiaan lasten koulunkäynnistä:

”Nyt tulee enemmän sitä tukee näissä kouluhommissa, kun poikaa ei vähempää vois kiinnostaa nää kouluhommat, ni on kuullut muilta, ettei kaikkien muidenkaan lapset ole kiinnostuneita.”

”Ja noi koulujutut kiinnostaa, et silleen. Millaiset jutut sitten tulee vastaan, mitä nyt ei osaa ajatellakaan. Kuuntelin korvat höröllään kerran, kun työ puhuitte noista koulujutuista, mitä on luvassa.”

Vertaistuen voidaan ajatella olevan myös tiedollista jakamista ja yhteisön asioista puhumista. Näistä asioista keskusteltiin molemmilla kerroilla, kun olin tutustumassa toimintaan. Koulun lakkauttaminen oli keskusteluissa molemmilla kerroilla. Myös haastattelussa viitattiin koulun lakkauttamiseen.

Eräs vastaaja toi sitä näkökulmaa esiin, että tärkeä syy osallistua toimintaan on se, etteivät palvelut ainakaan lopu sen takia, ettei ole osallistujia. Tämä on selkeästi yhteisön tilanteeseen liittyvä syy käyttää avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Tämä myös kertoo siitä, että asukkaat kokevat olevansa tärkeitä toimijoita palveluiden säilyttämisessä.

5.2 Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyvät kehittämistoiveet

Keskeinen toive oli, että alueella olisi aidattu leikkipuistoalue, jossa olisi hiekkalaa-tikko ja toimiva liukumäki. Haastattelussa ilmeni, että nykyisen leikkialueen liukumäen kunto on niin huono, ettei siitä voi laskea. Toiveena oli myös, että leikkipuistoalueen lähellä olisi muitakin harrastusmahdollisuuksia. Myös seurakuntatalon leikkialueelle toivottiin aitaa, koska tie kulkee lähellä.

Eräs vastaaja korosti sitä, että myös heidän lapsensa pitävät liukumäen laskemisesta ja kiipeilystä aivan kuten taajamienkin lapset. Muutama vastaaja kertoi, että he ovat käyneet Keltakankaalla leikkipuistossa, koska omalla asuinalueella ei ole kunnollista leikkialuetta. Ongelmaksi he kokivat etäisyyden sinne.

Toisaalta vastaajat tiedostivat sen, että lasta tarvitsee kuitenkin kuljettaa, vaikka palvelut ja harrastusmahdollisuudet olisivatkin Sippolan keskustassa. Keskustelua heräsi siitä, että lapset kaipaavat kodin ulkopuolisia leikkipaikkoja:

”Mutta onhan se tietysti totta, että meillä on melkein sama matka sinne (Keltakankaalle) kuin Sippolaan. Kumminkin joudut menemään johonkin. Harvalla on paikka ihan vieressä. Aina joka paikkaan joutuu lähtemään, jos ei kotiin perusta jonkunlaista puistoa.”

”Mutta eihän se ole sama.”

”Ei olekaan.”

”Se kiinnostaa lapsia huomattavasti vähemmän eikä se ole sama asia.

”Meillekin laitettiin kesäksi se liukumäki, mutta ei ne tainnut laskea kertaakaan siitä alas.”

Vastaajien kommenteissa korostui se, että heidän lapsensa kaipaavat virikkeitä leikkeihinsä. Erilaisten leikkimahdollisuuksien saaminen alueelle koettiin tärkeäksi.

Kesäleikkipuistotoimintaa toivotaan myös alueelle. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Sippolan paikallisyhdistys on useana kesänä palkannut työntekijän kesäleikkipuistoon, mutta se lopetettiin, koska se tuotti tappiota yhdistykselle. Kävijämäärät ovat vähentyneet 2000-luvun aikana, ja kesäleikkipuisto oli toiminnassa viimeistä kertaa kesällä 2010.

Muutama vastaaja kertoi, että kesäleikkipuiston toimintaan osallistumisen haasteena olivat kuljetukset ja se, että kesäisin on maaseudulla muutenkin paljon tekemistä. Vanhemman kannalta hankalaa oli se, että kesäleikkipuisto oli auki vain kolme tuntia päivässä. Muutaman tunnin vuoksi piti kuljettaa pitkiäkin matkoja, eikä vanhemmille jäänyt aikaa hoitaa omia asioitaan.

Haastattelussa nousi ajatus siitä, että jos kaupunki pitäisi kunnossa ulkoilupaikkoja ja leikkialueita, joku muu toimija voisi järjestää sinne toimintaa. Myös kesäleikkipuiston järjestämismahdollisuudesta keskusteltiin, jos kaupungilta saisi sen toimintaan avustusta. Liikkalan vapaapalokunnan taloa saisi käyttää maksutta. Toisaalta myös keskustelussa nousi esiin se, että Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistyksen aktiiveilla ei välttämättä olisi intoa järjestää toimintaa.

Toiveena oli myös lapsiparkki, johon voisi useammaksi tunniksi viedä lapsen hoitoon. Lapsiparkin toimintaan ehdotettiin jonkinlaista ruokailumahdollisuutta, eväsruekailu-kin riittäisi, jotta toiminta voisi kestää koko aamupäivän. Muutamille vastaajille oli tärkeää, että he pääsisivät edes joskus ilman lapsia hoitamaan asioita ja ostoksille. He mainitsivat, ettei kaksi tai kolme tuntia kestävä toiminta mahdollista tätä.

Ajankohdan suhteen parhaana koettiin aamupäivä, mutta esille nousi ajatus siitä, että alueella kaivataan myös iltatoimintaa. Lisäksi mainittiin, että iltaisin tai iltapäivisin järjestettävään toimintaan voisi osallistua myös työssäkäyviä asukkaita. Toiveena oli

myös musiikkileikkikoulun ja alle kouluikäisille järjestetyn liikuntatoiminnan saaminen alueelle. Haasteena koettiin se, että iltaisin järjestettyyn toimintaan osallistuu liian paljon lapsia ohjaajamäärään nähden. Tämän vuoksi järjestettyä toimintaa on jouduttu lopettamaan.

Muutama vastaaja koki, ettei alueen ulkopuoliseen järjestettyyn harrastustoimintaan ole mahdollista osallistua. Seuraavat kommentit kuvastavat kuljetusten ja työnteon yhdistämisen haastavuutta:

”Meillä ei ole mitään järkeä lähteä jonne Kouvolaan. Se kestää joku nelkytviis minuuttia, pitäis ajaa edes sun taas. Ja pitäis ehtiä tekee ne hommatkin.”

”Sama meilläkin. Mies tekee yrittäjänä sellaista työtä, ettei siitä tiedä, milloin se tulee. Ja en mie lähde yhtä viemään, niin et mie otan muut mukaan. Ei siinä mee hermot ku kaikilta, paitsi siltä, joka pääsee harrastamaan.”

Maaseudulla lasten kuljettamista haastaa myös se, että maatiloilla tehdään työtä myös iltaisin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on iso merkitys Sippolan alueella asuvien perheiden sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut luovat osallistumisen paikkoja ja mahdollisuuksia. Maaseudulla asuvat vanhemmat kaipaavat tukea lastensa sosiaalisen verkoston kehittymiselle. Se, etteivät perheet asu lähekkäin, vaikuttaa merkittävästi sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittymiseen ja toteutumiseen. Tähän tulisi kiinnittää huomiota, kun tehdään päätöksiä lapsiperheiden palveluiden järjestämisestä.

Pitkät välimatkat merkitsevät myös sitä, että maaseudulla ei ole paikkoja lasten sosiaalisten suhteiden kehittymiselle, elleivät vanhemmat vie lapsiaan sellaisiin paikkoihin, jossa tavataan muita lapsia ja aikuisia. Sosiaalisten suhteiden rakentuminen vaatii osallistumisen sekä yhdessäolon paikkoja ja mahdollisuuksia. Avoimien varhaiskas-

vatuspalveluiden yhtenä tavoitteena on nimenomaan sosiaalisten suhteiden tukeminen (Alila & Portell 2008, 70).

Muissakin tutkimuksissa lasten seuran saaminen on ollut tärkeä syy osallistua avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilakyselyssä neljä vastaajaa viidestä korosti tämän merkitystä (Satuli-Kukkonen 2011, 13). Kasken (2012) selvityksessä vastaajat näkivät avoimet varhaiskasvatuspalvelut tärkeiksi sekä lasten että vanhempien sosiaalisten suhteiden kannalta. Lisäksi heidän vastauksissaan korostuivat vertaistuen saaminen ja tapaamisten mahdollistuminen avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kautta. (Kaski 2012, 8.)

Lasten kavereiden saamisen lisäksi vastaajien kommenteissa näkyi se, että avoimet varhaiskasvatuspalvelut mahdollistavat myös seuran saamisen myös aikuisille. Vastaajat korostivat sitä, että säännöllisen tapaamisajankohdan ja paikan olemassaolo helpottavat ihmisten ilmoille lähtemistä. Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden merkitys näkyy myös vanhempien jaksamisen tukemisessa.

Avoimien varhaiskasvatuspalveluiden tulisi olla suunnitelmallista, tavoitteellista, monimuotoista ja ohjattua toimintaa (ks. Alila & Portell 2008, 70). Vaikka Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilat eivät olekaan varsinaisesti suunnitelmallista ja ohjattua avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa, ovat ne tukemassa vanhemmuutta nimenomaan vertaistuen näkökulmasta. Vaikka vertaistuki ei korostunut haastattelussa, se ei merkitse sitä, etteivät vastaajat kaipaisi tukea vanhemmuuteensa. Tiedollisen tuen antaminen voidaan myös katsoa vertaistueksi (ks. Kuuskoski 2003). Tämä tiedollinen vertaistuen antaminen näkyi aineistossa, esimerkiksi kouluasioihin liittyvässä keskustelussa.

Kuuskosken (2003) mukaan vertaistoiminta on tärkeää vanhemmaksi kasvamisen tukena. Tämä voisi selittää myös sitä, miksi aineiston vastaajat eivät enempää korostaneet vertaistuen merkitystä avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistumisessa. Monella vastaajalla on jo useamman vuoden kokemus vanhemmuudesta. Toisaalta myöskään Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilakyselyssä vertaistuen merkitys ei noussut tärkeäksi syyksi käydä perhekahvilassa. Ainoastaan kuusi prosenttia vastaajista kävi perhekahvilassa saadakseen tukea. (Satuli-Kukkonen 2011, 13.)

Maaseudun avoimet varhaiskasvatuspalvelut perustuvat osittain yhdistysten järjestämiin palveluihin. Tämä herättää pohtimaan, miten suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsiperheille kohdistettu toiminta maaseudulla on. Sippolan alueella ainoastaan seurakunta järjestää avoimen varhaiskasvatuksen ohjattua toimintaa. Sama tilanne on muuallakin Kouvolassa, lukuun ottamatta Kouvolan keskusta-aluetta ja Kuusankoskea, jossa toimivat kaupungin ylläpitämät perhepuistot.

Relevantti kysymys on, riittääkö seurakunnan varhaiskasvatustyö tukemaan vanhempia heidän kasvatustyössään. Vaikka evankelis-luterilainen kirkko tekee paljon varhaiskasvatustyötä ja sitä arvostetaan yhteiskunnassa, täytyy kuitenkin muistaa, että kirkkoon kuulu entistä pienempi osa suomalaisista (Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä 2008, 13; Kirkon tilastollinen vuosikirja 2012, 16). Kirkkoon kuulumattomat lapsiperheet jäävät seurakuntien järjestämien palveluiden ulkopuolelle. Tällöin on mahdollista, että maaseudun lapset jäävät ilman ohjattua ja suunnitelmallista varhaiskasvatusta, jos he eivät ole päivähoitossa.

Osallisuuden mahdollisuuksia luovat Sippolan alueelle yhdistykset ja seurakunta. Esimerkiksi Liikkalan vapaapalokunnan talo on yksi kohtaamispaikka alueen asukaille. Toiminnan järjestämiseen tarvitaan kuitenkin myös ihmisiä. Pelkkä kohtaamispaikka ei riitä, jos halutaan osallistua ohjattuun toimintaan. Haastattelussa korostui se, että yhdistyksien toiminta vaatii aktiivisia vapaaehtoisia. Aina ei ole mahdollisuutta kehittää toimintaa, jos yhdistyksen aktiivit väsyvät toiminnan järjestämiseen. Yhdistysten toimijoiden tukeminen ja innostaminen on eräs tapa tukea palveluiden saamista maaseutualueille. Maaseutualueiden palveluiden kehittämisessä kannattaakin panostaa kolmannen sektorin toimijoiden aktivointiin ja kouluttamiseen. Tämän merkitys on nähty myös Kymenlaakson kylät ry:n Maakunnallisessa kylien kehittämisohjelmassa (Maakunnallinen kylien kehittämissuunnitelma 2011, 8).

Vastaajat tiedostivat yhdistysten merkityksen oman alueen palveluiden kehittämisessä. Haastattelussa tuli esiin ajatus siitä, että yhdistyksillä ja muilla toimijoilla olisi enemmän mahdollisuuksia järjestää toimintaa, jos leikkipaikat olisivat kunnossa. Tämä kertoo osaltaan siitä, että kolmas sektori on tärkeä toimija alueella.

Toive leikkipaikkojen kehittämisestä kertoo siitä, että vanhemmat kaipaavat lapsilleen kodin ulkopuolisia virikkeitä. Myös lapsiperheiden itse järjestämiä tapaamisia tukisi se, että ulkoleikkipaikat olisivat kunnossa. Leikkipaikkojen kunnostamiseen vastaajat

kaipasivat tukea kaupungilta. Maaseudun leikkialueiden kunnostusta toivottiin myös Kasken (2012, 11) selvityksessä. Siinä ehdotettiin myös sitä, että maaseudun leikki-alueita ja toimintapaikkoja voitaisiin kunnostaa erilaisten toimijoiden kanssa yhteistoimin.

Myös liikkuvien palveluiden saaminen alueelle vaatii sitä, että osallistumisen ja harrastamisen paikat ovat kunnossa. (Kaski 2012, 11.) Vastaajien keskuudessa liikkuvat palvelut eivät nousseet esiin, mutta esimerkiksi alueelle toivottu lapsiparkin toiminta voisi mahdollistua liikkuvien palveluiden kautta. Tällöin lapsiparkin toiminta voitaisiin ulottaa laajallekin alueelle. Tarvittaisiin yksi palkattu työntekijä tai yrittäjä, joka kiertäisi maaseutualueilla järjestämässä lapsille tilapäistä hoitoa. Tämä tukisi konkreettisesti maaseudun vanhempien vanhemmuutta. Lapset saisivat myös lapsikontakteja omassa ympäristössään. Toive lapsiparkin saamisesta alueelle kertoo siitä, että vanhemmat kaipaavat tukea arkeensa.

Kesäleikkipuiston tarve näyttäytyi vastaajien keskuudessa erilaisena. Muutama vastaaja kaipasi toimintaa lapsilleen myös kesällä. Toisaalta muutama vastaaja koki kesäleikkipuiston toiminnan tarpeettomaksi tai toimimattomaksi heidän perheensä tilanteessa. Alueen palveluiden järjestämistä haastaa järjestetyn toiminnan puute. Kuitenkin toiveita ohjattuun toimintaan esitettiin. Haastattelussa nousi esiin vanhempien huoli siitä, että ilta-aikaan toimivat harrastusmahdollisuudet heikkenevät alueella. Harrastustoiminnan järjestämisen tueksi voisi kehittää kunnan ja järjestöjen välistä yhteistyötä. Kunnan toimijana voisi olla esimerkiksi kansalaisopisto. Eri-ikäisten harrastusmahdollisuudet kannattaisi keskittää samalle alueelle ja ajankohtaan. Tämä helpottaisi perheiden mahdollisuuksia osallistua järjestettyyn toimintaan, kun edestakaiset kuljetukset vähenisivät. Tämän onnistuminen vaatii erilaisten toimijoiden välistä yhteistyötä. Toimijoiden yhteistyön tueksi olisi hyvä kehittää toimintamalleja.

7 POHDINTA

Laadullinen tutkimus on aina tulkintaa, mikä osaltaan haastaa tutkimuksen luotettavuuden arviointia. Vaikka tutkimusjoukko ei ollut kovin suuri, se kuitenkin on edustava otos alueen vanhemmista, jotka käyttävät avoimen varhaiskasvatuksen palveluita. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että aineisto muodostaa kokonaisuuden eli jonkinlaisen tapauksen. Aineiston pohjalta ei välttämättä tarvitse tai voi tehdä yleistettäviä päätelmiä. Yleistäminen mahdollistuu, jos tutkija vertailee omia tuloksiaan ai-

empaan tutkimukseen aiheesta. (Eskola & Suoranta 2005, 65–66.) Tätä olen tavoitellut tässä opinnäytetyössä. Omien tulkintojeni tueksi olen pyrkinyt löytämään vastaavia tuloksia aiemmasta tutkimuksesta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia ja sen läpinäkyvyyttä (Eskola & Suoranta 2005, 210). Olen pyrkinyt avoimeen raportointiin ja aineistosta valitsemani lainaukset auttavat lukijaa osaltaan näkemään päätelmieni taustaa.

Tutkimuksen validius liittyy siihen, onko siinä tutkittu sitä asiaa, mitä on tarkoitus tutkia (Tuomi & Sarajärvi 2006, 133). Opinnäytetyöni validiutta haastaa se, miten vastaajat ovat ymmärtäneet avoimen varhaiskasvatuksen käsitteen. Oliko minulla ja vastaajilla sama näkemys siitä, mitä avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat tai palveluiden kehittämisen kohdalla, mitä ne voivat olla? Huomasin, että avoimien varhaiskasvatuspalveluiden moninaisuus toi haasteita myös tutkimustuloksia kirjoittaessani. Jouduin miettimään sitä, voidaanko jotkut vastaajien mainitsemat palvelut luokitella avoimiksi varhaiskasvatuspalveluiksi.

Päätökseni kerätä aineisto haastattelemalla oli näin jälkikäteen ajateltuna oikea. En olisi saanut kyselytutkimukseeni tarpeeksi vastaajia alueelta. Toisaalta laadullisen tutkimuksen tekemistä tuki se, että Kaski (2012) oli jo aiemmin tehnyt aihepiiristä kyselytutkimuksen. Tutkimukseni yleistettävyyden kannalta olisi ollut perusteltua valita Sippolan aineiston analysoinnin jälkeen vielä jokin toinen maaseutualue, että olisin voinut tarkastella tuloksia yhdessä (ks. Eskola & Suoranta 2005, 215). Toisaalta olisin voinut haastatella seurakunnan päiväkerhoissa käyvien lasten vanhempia. Tätä kautta olisin ehkä saanut muutaman vastaajan lisää. Koen kuitenkin, että ryhmähaastattelu oli toimiva tapa kerätä aineisto. Yksilöhaastatteluihin ei välttämättä olisi ollut innokkaita vastaajia. Ryhmätilanne kannusti osallistumaan, ja vastaajat saivat tukea omille näkemyksilleen toisilta vastaajilta.

Olen opinnäytetyössäni pyrkinyt myös eettisyyteen ja siihen, ettei vastaajia voisi tunnistaa. Toki tämä on haastavaa, kun alueella monet tuntevat toisensa hyvin. Kysyin luvan haastattelun nauhoittamiseen ja kerroin, että tuhoan nauhoituksen litteroinnin jälkeen. Kerroin perhekerhossa olleille vanhemmille, että he voivat halutessaan kieltäytyä haastattelusta, vaikka se tehtiinkin yhteisen kahvihetken aikana.

Tutkimustuloksissa yllätti se, että sosiaalisten suhteiden saaminen lapselle korostui näin paljon, vaikka olin odottanut, että se nousee tärkeäksi syyksi käyttää avoimia

varhaiskasvatuspalveluita. Olin muihin tutkimuksiin tutustuttuani ajatellut, että vertaistuen ja vanhemmuuden tukemisen merkitykset olisivat korostuneet enemmän. Odotin, että vanhemmat kaipaisivat kohtaamispaikkoja sisätiloihin. He odottivatkin ulkoleikkipaikkojen kohentamista.

Toisaalta myös opinnäytetyöni aiheen ajankohtaisuus yllätti. Varhaiskasvatuksen kehittämistyö on meneillään uuden varhaiskasvatuslain kehittämisen myötä. Uusi varhaiskasvatuslaki tuo varmasti myös Kouvolan varhaiskasvatukseen muutoksia. Paikallisesti Kouvolaassa tehtävät avoimen varhaiskasvatuksen kehittämistoimet kertovat palvelun ajankohtaisuudesta ja tärkeydestä. Esitetty lasten kotihoitoon liittyvän Kouvola-lisän lakkauttaminen on herättänyt keskustelua lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Asiaa on käsitelty Kouvolan Sanomissa syksyn 2012 aikana (Kouvolan Sanomat 2012b; Kouvolan Sanomat 2012d). Huolena on esitetty esimerkiksi, riittääkö mahdollisiin kaupungin järjestämiin kerhoihin kävijöitä, jos kaupunki ei tue lasten kotihoitoa. Nähtäväksi jää, meneekö Kouvola-lisän lakkauttamispäätös läpi kaupunginvaltuustossa, kun budjetista päätetään. Epäselvää on myös, miten suunnitteilla oleva kaupungin kerhotoiminta järjestetään, ja ulottuuko se myös maaseudulle.

Myös Kouvolan leikkipaikkojen tilanne on ajankohtainen aihe, josta on kirjoitettu Kouvolan Sanomissa syksyn 2012 aikana (Kouvolan Sanomat 2012c; Kouvolan Sanomat 2012e). Kouvola on vähentämässä 14 huonossa kunnossa ja vähäisessä käytössä olevaa leikkialuetta. Tavoitteena on parantaa jäljelle jäävien leikkialueiden kuntoa ja keskittää resurssit niihin. Se, että kaksi leikkialuetta saatiin säilytettyä asukkaiden aktiivisuuden vuoksi, antaa toisaalta hyvän kuvan siitä, että Kouvolaassa asukkaiden mielipiteillä on merkitystä. Nämä kaksi leikkialuetta säilytettiin sillä ehdolla, että asukkaat pitävät huolta leikkialueen kunnossapidosta. (Kouvolan Sanomat 2012e.) Todennäköistä siis on, ettei kaupunki osallistuisi Sippolan leikkialueen kunnostukseen, vaan se jäisi kokonaisuudessaan asukkaiden vastuulle. Etenkin, kun leikkialue ei ole kaupungin kunnossapidon alaisena.

Opinnäytetyöni kautta olen huolestunut hyvinvointiyhteiskunnan tasavertaisuuden vähenemisestä. Näyttää siltä, että maaseudun asukkaiden palvelut jäävät entistä enemmän kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan vastuulle. Tämä tarkoittaa sitä, että maaseudun ihmisiä tarvitaan luomaan toimintaa omalle asuinalueelle. Tässä ei ole mitään uutta, jos yhdistysten toimintaa tarkastellaan historiallisessa valossa (Pihlaja

2010, 12). Huolestuttavaa on alueellinen eriarvoistuminen. Joidenkin ihmisten on asuttava elinkeinonsa vuoksi maaseudulla, eikä heillä ole mahdollisuutta muuttaa palveluiden äärelle. Jäin miettimään sitä, ulottuvatko Kaste-hankkeen eriarvoistumisen ehkäisemiseen tähtäävät toimet myös maaseudulle.

Opinnäytetyöni tuo esiin vanhempien toiveita alueensa avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittämiseen. Avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla on erityinen merkitys sosiaalisten suhteiden ylläpitäjänä maaseutualueilla. Opinnäytetyöni vastaa Tarkka-hankkeen tavoitteisiin tehdä selvitystä avoimien varhaiskasvatuspalveluiden tarpeesta maaseudulla. Tätä tietoa voidaan hyödyntää sekä Kouvolan avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden verkostossa että Tarkka-hankkeen pohjalta tehtävässä MontEri-hankkeessa, joka on kolmannen sektorin toimintaan maaseudulla liittyvä kehittämis-hanke.

Tutkimuksessani nousi esiin myös teemoja, jotka eivät täysin liittyneet avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Vanhempien huoli koulujen lakkauttamisista oli yksi teema. Yksi tutkimusehdotus on se, että tutkittaisiin, mikä merkitys koulujen lakkauttamisilla on maaseudun lasten ja nuorten sosiaalisten verkostojen rakentumiselle. Tältä pohjalta voitaisiin kehittää maaseudulle sellaisia palveluita ja kohtaamispaikkoja, jotka tukevat lasten ja nuorten sosiaalista kanssakäymistä. Myös kaupungin järjestämän kerhotoiminnan suunnittelun tueksi voisi tutkia vanhempien toiveita ja työntekijöiden ehdotuksia toiminnan järjestämiseksi.

LÄHTEET

Alila, K. & Kronqvist, E.-L. 2007. Varhaiskasvatus vuoteen 2020: varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 2. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Alila, K. & Portell, T. 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen: avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Aloite perhepuistojen kehittämisestä Kouvolan kaupungissa. 2011. Opetus- ja kasvatustalautakunnan pöytäkirja 29.11.2011/ pykälä 92. Saatavissa: <http://194.89.127.7/djulkaisu/kokous/20112238-8.PDF> [viitattu 22.10.2012].

Alopaeus-Karhunen, P.-L. & Wennermark, P.-L. 2004. Lapsityö Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Teoksessa: Heinonen, L., Luodeslampi, J. & Salmensaari, L. (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, s. 13–23.

Asetus lasten päivähoidosta. 16.3.1973/239.

Bardy, M. 2002. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa: Kolbe, L. & Järvinen, K. (toim.) Onks ketään kotona?: kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi, s. 35–52.

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa?: Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Stakes.

Cochran, M. & Niego, S. 1995. Parenting and social networks. In: Bornstein, M. H. (ed.) Handbook of parenting. Vol. 3, Status and social conditions of parenting. Mahwah, (New Jersey): Lawrence, pp. 393–418.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Halme, M. 2009. Monimuotoistuvaa varhaiskasvatusta – avoin varhaiskasvatus yhdistyvien kuntien alueella Pohjois-Kymenlaaksossa. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Hoghughi, M. 2004. Parenting – an introduction. In: Hoghughi, M. & Long, N. (ed.) The handbook of parenting: theory and research for practice. London: Sage, pp. 1–18.

Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa: Nyland, M. & Yeung, A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. 214–235. Tampere: Vastapaino.

Hämeenaho, P. 2012. Naapuriapu maaseudulla. Teoksessa: Kattilakoski, M., Kilpeläinen, A. & Peltomäki, P. (toim.) Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. 96–108. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Hyvinvointipalveluiden teemaryhmä. Saatavissa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/2408/MMM_YTR_2012-WEB.pdf [viitattu 12.11.2012].

Hänninen, S.-L. & Valli, S. 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava.

Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma: elämää varten. Jyväskylä: Gummerus.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kainlauri, A. & Melkko, M. 2005. Kymenlaakson maaseudun hyvinvointipalvelut: näkökulmia maaseudun arkeen sekä mahdollisuuksia ja malleja hyvinvointipalveluiden kehittämiseen. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2008. Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karlsson, L. 2005. Osallisuus yhdessä lasten kanssa. Teoksessa: Karlsson, L. & Stenius, T. Yhdessä lasten kanssa: seikkailu osallisuuteen. 8–9. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Saatavissa: <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/29ee0a6a8fbaa50649eeae1ebea876ff/1343032081/application/pdf/8493092/Yhdess%C3%A4lastenkanssa-julkaisu.pdf> [viitattu 23.7.2012].

Kaski, P. 2012. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ja niiden kehittämistarpeet Kaakkois-Suomen kunnissa. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socomin internetsivut. Saatavissa: <http://www.socom.fi/sites/default/files/u7/avk-selvitysraportti.pdf> [viitattu 12.9.2012].

Kekkonen, M. 2009. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Teoksessa: Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. 162–171. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Helsinki: Stakes.

Kemppainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Keränen, T., Rönkä, A. & Stiller, I. 2001. Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Teoksessa: Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus: vuoropuhelua lapsen maailmasta. 58–63. Helsinki: Edita.

Kirkon tilastollinen vuosikirja 2011. 2012. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä. 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja: lapsi on osallinen. Evankelis-luterilaisen kirkon internetsivut. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/\\$FILE/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/$FILE/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf) [viitattu 4.7.2012].

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, s. 68–84.

Koskinen, L. & Jokinen, P. 2001. Ryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä – haastattelijoiden kokemuksia. 301–309. Hoitotiede-lehti 6/2001, vol. 13.

Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010–2012. 2010. Saatavissa: http://www.kouvola.fi/material/attachments/5nm0xyBLM/5q8CfDEir/Lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma_2010_-_2012.pdf [viitattu 18.6.2012].

Kouvolan maaseutuohjelma 2012–2015. 2012. Saatavissa: http://www.kouvola.fi/material/attachments/maaseutupalvelutmervi/66oPNcS26/MAASEUTUOHJELMA_13_2_2012_kvn_hyvaisyma.pdf [viitattu 20.10.2012].

Kouvolan Sanomat. 2012a. Koulujen rakentaminen tuo työtä. 25.10.2012.

Kouvolan Sanomat. 2012b. Kerhotoiminta ei korvaa Kouvola-lisää. 5.11.2012.

Kouvolan Sanomat. 2012c. Asukkaat toivovat lisää leikkipaikkoja. 6.11.2012.

Kouvolan Sanomat. 2012d. Lasten kotihoito selvästi halvinta. 9.11.2012.

Kouvolan Sanomat. 2012e. Leikki loppuu 14 puistossa. 11.11.2012.

Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa: Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat: sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella. Jyväskylä: PS-Kustannus, s. 30–39.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Laatikainen, T. (toim.) 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.

Laki lasten päivähoidosta. 19.1.1973/36.

Lapsen näkökulma tärkein uudistuvassa varhaiskasvatusta koskevassa laissa. 2009.

Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 262/2009. Saatavissa:

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1422768> [viitattu 26.10.2012].

Lehtola, I. 2002. Maaseudun palvelurakenteen muutos. Teoksessa: Hyyryläinen, T. & Katajamäki, H. (toim.) Muutoksen maaseutu. Helsinki: Helsingin yliopisto, s. 33–41.

Leinamo, K. 2010. Yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista: Vuosina 2001–2009 toteutettujen maaseutu-kaupunki -kuntaliitosten tarkastelua. Vaasa: Vaasan yliopisto, Levón-instituutti.

Leinonen, J. 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. Psykologia-lehti 3/2004, s. 176–195

Lindfors, H. 1990. Perustetaan perhekerho: opas äiti-lapsipiireille, avoimille päiväkerhoille, perhekerhoille. Helsinki: Lasten keskus.

Maakunnallinen kylien kehittämisohjelma 2011–2013. 2011. Saatavissa:

<http://www.kymenlaaksonkylat.fi/Kehittamisohjelma2011-2013.pdf> [viitattu 20.10.2012].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2011. Mannerheimin Lastensuojeluliitto: vuosikertomus 2011. Saatavissa: [http://mll-fi-](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/8905d8065f3facd80b0941e45d8d8d83/1341494265/application/pdf/15201667/vuosikertomus%202011%20netti.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/8905d8065f3facd80b0941e45d8d8d83/1341494265/application/pdf/15201667/vuosikertomus%202011%20netti.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/8905d8065f3facd80b0941e45d8d8d83/1341494265/application/pdf/15201667/vuosikertomus%202011%20netti.pdf) [viitattu 5.7.2012].

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Korian yhdistys. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton internetsivut. Saatavissa: [http://www.mll.fi/paikallisyhdistykset/koria--](http://www.mll.fi/paikallisyhdistykset/koria--?x13716167=13758021)
[?x13716167=13758021](http://www.mll.fi/paikallisyhdistykset/koria--?x13716167=13758021) [viitattu 19.10.2012].

Martsola, R. 2006. Lapsiaikuisia ja aikuislapsia. Teoksessa: Hermanson, E. & Martsola, R. (toim.) Aikuinen vanhemmuus: katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja, s. 37–48.

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: opiskelijalaitos. Helsinki: International Methelp.

Mistä kaveri? Avoimet varhaiskasvatuspalvelut Kouvolassa -esite. Kouvolan kaupunki.

Moilanen, L. 1995. Ryhmähaastattelu työyhteisössä: tiedonkeruun ja vaikuttamisen väline. Helsinki: Työterveyslaitos.

Nikkanen, A. Sähköpostitiedoksianto 24.10.2012. Kouvola: Kouvolan kaupunki.

Opetusministeri Jukka Gustafsson: Uusi varhaiskasvatuslaki hyväksytään tällä hallituskaudella. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 24.9.2011. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/09/gustafsson_varhaiskasvatus.html?lang=fi [viitattu 26.10.2012].

Peltonen, A. 2007. Suomen kuuden suurimman kaupungin avoin varhaiskasvatustoiminta. Kuusikko-työryhmä. Saatavissa: http://www.kuusikkokunnat.fi/SIRA_Files/Avoin%20vktoiminta.pdf [viitattu 27.7.2012].

Perhekahvila: MLL Sippolan yhdistys. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Sippolan yhdistyksen internetsivut. Saatavissa: <http://sippola.mll.fi/perhekahvila/> [viitattu 8.5.2012].

Perhekahvilat. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton internetsivut. Saatavissa: <http://www.mll.fi/perheille/perhekahvilat/> [viitattu 7.5.2012].

Perhepuistot. 2012. Kouvolan kaupungin internetsivut. Saatavissa: <http://www.kouvola.fi/index/lapsiperheelle/palvelutlapsiperheelle/paivahoito/perhepuistot.html> [viitattu 19.10.2012].

Pihlaja, R. 2010. Kolmas sektori maaseutukunnissa. Helsinki: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.

Poikkeus, A.-M. 1998. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY, s. 122–138.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä: sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimustavan valintaan.. Helsinki: Johtamistaidon opisto, s. 73–87.

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimustavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto.

Päiväkerhot. 2012. Anjalankosken seurakunnan internetsivut. Saatavissa: http://www.anjalankoskenseurakunta.fi/toimintaa/lapset_0-6_v./paivakerhot/?id=288 [viitattu 12.11.2012].

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. 2007. Valtioneuvoston internetsivut. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf> [viitattu 26.10.2012].

Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki: näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYPro.

Salonen, E. 2011. Avoin varhaiskasvatus Kouvolan lapsiperheiden näkökulmasta. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Satka, M. 2005. Lasten yhteiskunnallinen osallistuminen ja yhteisöllisyyteen kasvaminen: sosiaalinen taitavuushanke. Teoksessa: Tulva, T. (toim.) Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, s. 17–28.

Satuli-Kukkonen, T. 2011. Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilakysely ke-
vät 2011. Saatavissa: [https://mll-fi-
bin.directo.fi/@Bin/4a57d14d40de21518e1eda70634f9c34/1341498651/application/p
df/14291514/MLL%20raportti%20perhekahvilatoiminnasta%202011.pdf](https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/4a57d14d40de21518e1eda70634f9c34/1341498651/application/pdf/14291514/MLL%20raportti%20perhekahvilatoiminnasta%202011.pdf) [viitattu
5.7.2012].

Sihvola, S. 2006. Hoivan voima. Teoksessa: Hermanson, E. & Martsola, R. (toim.)
Aikuinen vanhemmuus: katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja, s. 103–115.

Socom. 2012. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socomin Tarkka-
raportti.

Socom. 2011a. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom tiedote
3/2011. Saatavissa:
http://www.socom.fi/dokumentit/Julkaisut/tiedote/Socom_tiedote_lokakuu_2011.pdf
[viitattu 18.10.2012].

Socom. 2011b. Tarkka – Esiselvitys tietoteknologian hyödyntämisen resursseista ja
avoimen varhaiskasvatuksen tilasta ja tarpeista Kaakkois-Suomen maaseudulla. Pro-
jektisuunnitelma.

Socom. 2010. Avointa varhaiskasvatusta kehittämässä. AVK-loppuraportti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012–2015.
2012. Sosiaali- ja terveysministeriön internetsivut. Saatavissa:
[http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-
18303.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf) [viitattu 2.11.2012].

Strandell, C. 2003. Lapsiystävällisen ympäristön suunnittelu. Teoksessa: Sassi, P. &
Tarkkonen, T. (toim.) Lapsi ja kasvu ympäristö: puheenvuoroja ja kirjavinkkejä. 28–
41. Helsinki: Cultura.

Sulku, S. 2001. Seikkailu lapsen maailmassa. Teoksessa: Sulku, S. & Aromaa, J.
(toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus: vuoropuhelua lapsen maailmasta. 21–28. Helsin-
ki: Edita.

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731.

Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2011. Lasten päivähoito 2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa:

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr46_11.pdf [viitattu 24.9.2012].

Tietoa MLL:sta. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton internetsivut. Saatavissa:

<http://www.mll.fi/mll/> [viitattu 7.5.2012].

Toiminta. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Myllykosken paikallisyhdistyksen internetsivut. Saatavissa: <http://myllykoski.mll.fi/toiminta/> [viitattu 19.10.2012].

Toimintaa perheille. 2012. Anjalankosken seurakunnan internetsivut. Saatavissa:

http://www.anjalankoskenseurakunta.fi/toimintaa/lapset_0-6_v./toimintaa_perheille/?id=290 [viitattu 8.5.2012].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, H., Paukkunen, L., Tossavainen, K. & Taskinen, H. 1996. Ryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä – osallistujien näkemyksiä haastattelujen toteutumisesta. *Hoitotiede-lehti* 4/1996, vol. 8, s. 194–202.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista.

2002. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002: 9. Saatavissa:

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf> [viitattu 2.11.2012].

Valtonen, A. 2011. Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa:

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimustavan valintaan*. Helsinki: Johtamistaidon opisto, s. 88–101.

Vanhanen-Silvendoin, S. 1996. Äitien vuorovaikutusryhmät. Teoksessa: Matthies, A.-L., Kotakari, U. & Nylund, M. (toim.) *Välittävät verkostot*. Tampere: Vastapaino, s. 227–239.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Vertaisryhmätoiminta. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kouvolaan paikallisyhdistyksen internetsivut. Saatavissa: <http://kouvola.mll.fi/vertaisryhmatoiminta/> [viitattu 19.10.2012].

Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sívén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

MIKSI OSALLISTUTTE AVOINTEN VARHAISKASVATUSPALVELUIDEN TOIMINTAAN?

Mitkä ovat syyt osallistua toimintaan? Lapsen kannalta? Vanhemman kannalta?

Mitä toimintaan osallistuminen antaa?

Mikä merkitys palvelulla/osallistumisella on?

LAPSI

kaverit

ryhmätaitoja

leikkiä

yhdessäoloa

sosiaalisia taitoja

VANHEMPI

vanhemmuuden tuki

vertaistuki: tiedollinen ja emotionaalinen

tulee lähdettyä ihmisten pariin

sosiaaliset verkostot

yhteisöllisyys

JOS SAISIT PÄÄTTÄÄ, MILLAISIA AVOIMIA VARHAISKASVATUSPALVELUITA ALUEELLA OLISI?

enemmän, useammin?

millaista toimintaa kaipaat alueelle?

minä ajankohtana?

kaipaako kunnan tarjoamia palveluita?

lapsiparkit

leikkipuisto

tilapäishoito

kohtaamispaikka/olohuone/ kylätalot

avoin päiväkotit

leikkivälinelainaamo